Noomerai sen 10 mynge.

Byxii oronuudai proletaarinar, negedegtii!

Buriaad-Mongoloi ҮNEN

№ 257 (2290)
1937 onoi
NOJAABRIIIN
7
VOSKRESEENI

14-xi zilee garnã
ULAAN-YDE gooreñ,
BMASSR

BK(b) P-iin Buriaad-Mongoloi Mozkoom ba BMASSR-ei CGK-ai yлerbyriiin gazeeta

Byxii oronuudai proletaarinar. Kolooninuudai darlagdahan araduud! Leenin—Staalinai tugii, ilalta tyges socialiis revoliyyciin tugii deere yrgeje! Byxii delxei deere proletaariin revoliyyce mandatugai.

(BK(b) P-iin Centraalьna Komiteedai loozungnuudhaa).

XORIN ŽILEI OI

Aguu jixe Oktiaabriiin socialiis revoliyyciin xorin žilei oi gyisebe. Xorin žilei saad tee Rosiiin xydelmerişen angi ba ygeitei tariaaşad bolbol proletaariiin aguu jixe geeni Leenin tyryytei bolьşeviig paartiiin udaridalga doro jabaža, xaanta xarjas zasagii ilan daraža, delxein zurgaanai negen xubi deere şine socialiis bylgemii baiguulan, erxe syleegee tuilan abhan baina. Pomeeşig kapitaliistnuud ba kulaaguudai darlalta mylželgehee byrimyhen halaža, syleete žargalta baidalda orohon baina.

Ene xorin žilde manai oron bolbol Leenin—Staalinai paartiiin udaridalgaar, nyxer Staalinai udaridalgaar tomoxon indystriaalьna, delxei deerexi tomoxon xydee ažaxuin der žaava bolžo şadaa. Xydee ažaxui deere abxada kolektivizaaciin yndehen deere angi bolxo kulaaguud usadxagdaa. Ene 1937 onoi medeegeer, 243,7 mingan kolxoozuud 18,5 milioon ailnuudii negedxehen ba byxii tariaalangai gazarai 99,1 % kolektivizaacalagdahan baina. Manai oronoi xydee ažal bolbol şine erxim teexnikeer zebseglegdehen baina. Mynee kolxoozuudai pooli deere 356,8 min. traaktor, 56 min. kombaajna, 56 min. aşaanai maşiinanuud ba bişe bişe maşiinanuud xydelmerilže baina.

Ene jixe ilaltanuudai yndehen deere manai oronoi ažalşanai sociaalьna sostaavanь ondoo bolžo xubilaa. Manai oronoi xydelmerişen angi, inteligeence ba tariaaşad bolbol urdiin xydelmerişen, tariaaşad, inteligeence bişe, edenyyd eəhedee faabrika zavoodoi ba gazaraigaa ezed myn boloo.

Manai oronoi ažalşan arad bolbol kylьtyyre bolbosorolo talaar gaixamşag ilaltanuudii tuilaba.

Soveed Xolboonoi ažalşan araduud Leenin—Staalinai partiin xytelberi doro jabaža socialiis bylgemii baiguulaad baina.

Staalin Konstituuca bolbol Oktiaabriiin socialiis revoliyyciin temeselei dyn ba ilaltanuudai dyn myn. Mynee manai ažalşan araduud bolbol Staalin Konstituuciin yndeheer eerlinge verxoovno oorgan—Verxoovno Soveedii hungaxa geže beledxeže baina. Mynee jabaža baigaa hungaltiin beledxel ba hungaltiin urda teexi suglaanuud, zybleenyyd bolbol manai oronoi ažalşad xadaa Leenin—Staalinai paarti ba Leeninei CK bolon inag tyrel bagşa, voožдь Staaliniii ulam byri nigtaar toiron negedehen ba Leenin—Staalinai ba soveed zasagai xeregei tylee bejee ygehenee ulam ulam gerşelen xaruulža baina.

Manai orondo egeel iime baixadanь, kapitaliis ulasuud ta ton ondoo baina. Tende faşiizmiin terroor, xoohon jaduu, xeden milioon xydelmeri gyişyyd baina. Kapitaliis ulasuudai ažalşad bolbol kapitaliistnar ba pomeeşiguudai daralaltada baina. Tendexi ažalşad bolbol yglee ydertee etigexegyi baina. Tende baigaa oaga yndeheten bolbol ezerxeg yndehetenei daralalta habarsoo jadaral zobolonguudii yzeže baina.

Ispaaniiin araduud Germaani, Itaaliiin faşiizmiin habarhaa garxiin tylee geroiligoor temeseže baina. Myn xitadai araduud bolbol eehediingee tusagaar togtonixiin tylee japoonoi şunaxai seregşedtei geroiligoor temeseže baina.

Urda xaan zasagai daralaltada baihanaa erxe sylee olhon manai oronoi olon yndeheten bolbol Leenin—Staalinai yndehenei poliitikii zybeer jabuulhanai aşaar ba bolьşeviig paartiiin xytelberieer ilaltanuudii tuilan dabaža, eehediingee respyyblike, možonuudii tanigdaşagyi bolgoo. Xaanta zasagai daralaltada baihan ede yndehetenei negen bolxo syleete manai Buriaad-Mongol respyyblike bolbol tanigdaşagyi ondoo bolbo.

Manai oroniil japoon-neemecei faşiistnuudta xudaldaxa ba urdiin xuuşanai baidai jonii gedergenь busaaxa geže baihan bandiid şaika troocko-buxaarintuiii manai oronoi ažalşad BK(b) Paartiiin udaridalgaar yi butasoxihon baina. Myn manai Buriaad-Mongoloi ažalşad bolbol japoon-neemecei xylehenşed bolxo byržyaazna nacionaliistnuudii elinyylen butasoxiжo baina.

Manai oron Oktiaabriiin xorin žilei oido iime ilaltanuudai dyn xeže, saaşaa ulam ulam ilaltanuudii tuilaxiin xoinohoo dabxin orono.

Maarks—Eengelьs—Leeninei aguu jixe, ilagdaşagyi tug mandatugai! Leeniniizm mandatugai!

SSSR-te BOLHON AGUU JIXE OKTIAABRIIIN SOCIALIIS REVOLIYYCIIN XX ŽILEI OI MANDATUGAI!

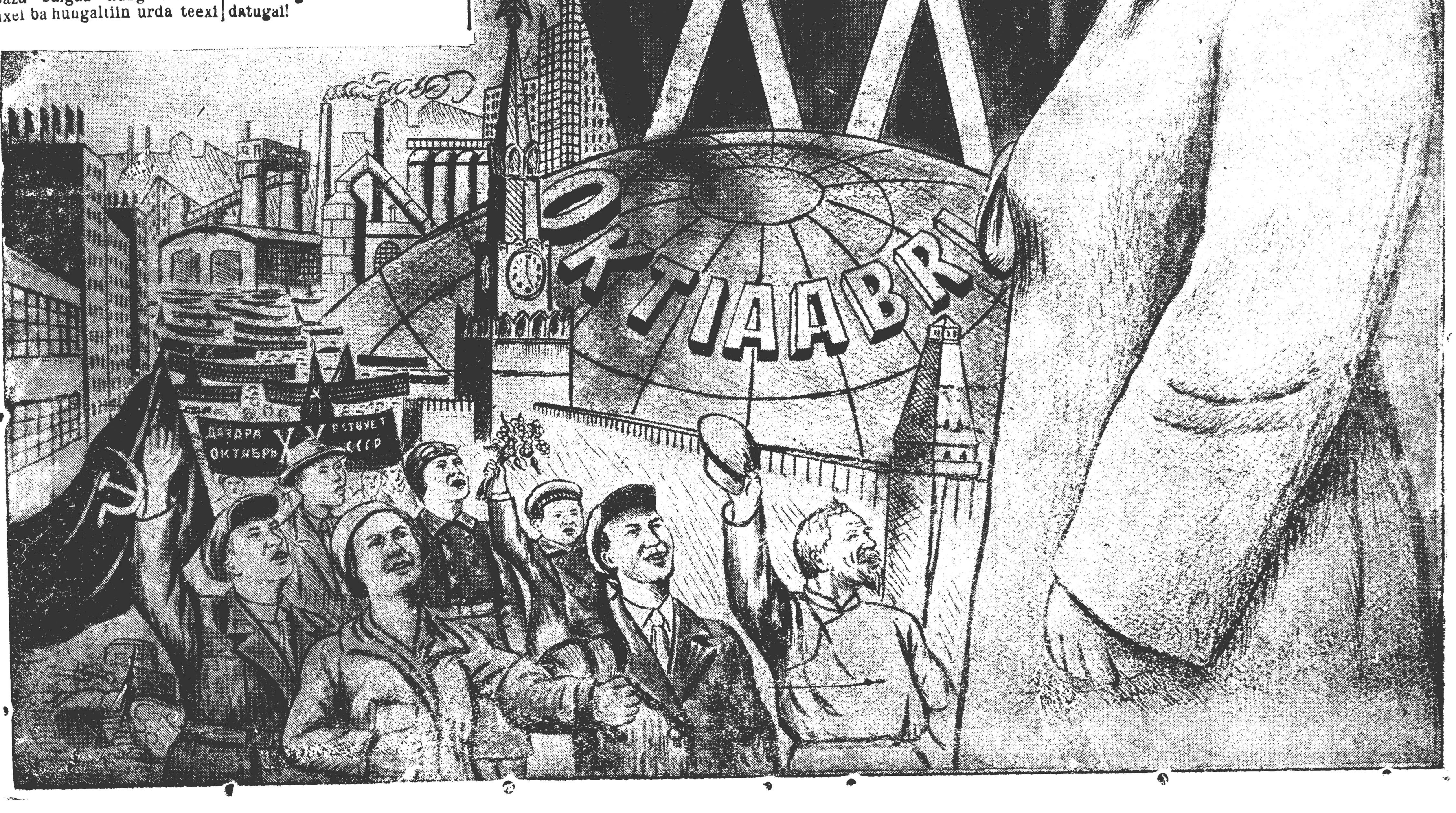

Manai oronoi soloto xynyydte, azyiledberi ba traansportiin eregtei ba emegtei udaarniguudai, eregtei ba emegtei staxaanovtanai olon milioon aarmida—bolьşeviig bajar xyrgeje!

(BK(b) Paartiiin Centraalьna Komiteedai loozungnuudhaa).

BURIAAD-MONGOL GYRENEI INDYYSTRIIIN ALXALALNUUD

1917 onoi urda tee Buriaad-Mongoloi territoori deere Deede-Yde, Troickosaavsk ba Selenginsk gooroduudta baihan azyiledberinyyd ton tuliuur baidaltai baihan jym.

Deede-Ydiin egeel „tomoxon" azyiledberiiin gazarnuudanь kypeec Moldovaarai konfeektiin faabrika, Ickooviçiin arahanai ba myiliin zavood, niutagai kapitaliist Kobiilkinda xabaatai şilei ba piiviin zavooduud toologdodog baigaa.

Eneenhee gadana, araxi nerexe xojor zavood, tymer zamai depoo, goorodoi ceentreer huugaa aradzoniii arai geze gereleer xangadag elektro staanca baihan jym. Troickosaavsk goorodhoo xolo bişe, ton xysegyixen Syxiin arahanai zavood xydelmerilze baigaa. Yiledberiiin zebseg xeregsel byteedeg azyiledberi tuxai xeleheneiş xereggyi.

Niutagai kapitaliistnuudai byxii yiledberiiin gazarnuudaar xamta deere 900 şaxuu xydelmerişed xydelmeriledeg baigaa. Ede azyiledberinyydte buriaad xydelmerişen negeş xyn baigaagyi.

***

1917 ondo byxii deere miil 10 yiledberiiin oronuud xydelze, 119000 tyxerigei (1913 onoi xubilagdaagyi sengeer) vaalovo produukca ygedeg baigaa.

1923—24 onuudta

Buriaad-Mongol respyyblikiin anxa bii bolxo sagta mexanliit, Selengiin sylьfaatno zavood, Syxiin ba Deede-Ydiin arahanai zavooduud, tipograafi, arxi nerexe ba piivo şanaxa zavooduud xydelze baigaa.

Xydelze baigaa azyiledberiiin gazarnuudai 50% şinedxen baiguulagdaa.

1932 ondo

Zil dotor 16 milioon kirpiice gargaxa xysetei, Doodo-Beroozovkiin kirpiiciin zavood eksploataacada ygtehen baina.

***

Zil dotor 4563 toonno mixa bolbosoruulxa xysetei Ulaan-Ydiin mixanai kombinaad ekskploataacada ygtee.

1933 ondo

Zil dotor 36147 mingan kvt. çaas elektro-eneergi ygexe xysetei Deede-Ydiin PVZ-ai elektrostaanca eksploataacada ygtehen baina.

***

Zam xarilsaanai Arkomaadai şugamaar kirpiiciin zavood barigdaa. Enenь zil dotor 18192 mingan barilgiin kirpiice ygexe xysetei baigaa.

Myn Arkomaadai şugamaar şlaako-betoonoi şuluu beledxexe xojor zavood barigdahan baina. Eneneinь №1 zavoodiinь zil dotor 11046 kyybemeetr ba №2 zavoodiinь 1700 kyybemeetr şlaako-betoon şuluu beledxexe xysetei baina.

AZYILEDBERINYYDEI ERXIM XYNYYD

FEOODOR ANDREEJEVIÇ SYXOOTIN

Nyx. Syxootin ygeitei buriaadai tyle soo tyrehen xyn. 1935 ondo anxa tyryyn parovooz-vagoon byteexe zavoodta jireze tookarьnuudli beledxexe 6 hariin kyyrsede orozo, tere kyyrsee erxim hainaar dyyrgeze garhan jym. Nyx. Syxootin bolbol tookarь kvalifikaacatai bolhoor vagoonai kombinaadai saxarig byteexe ceexde tookarioor xy-

delmerilze exilee. Ende xydelmerilze baixa zuuraa eertee bexilegdehen tokaarьnostanoogoigoo byxii detaalii oiroxon zuuriin sag soo xysed ezemdeze şadaa.

Bexilegdehen stanoogtoigoo xysed tanilsaad amiaaraa xydelmerilze exilhen tyryyşiin yderhee xoişo xydelmeriiin zişee xaruulza, zavood deeree staxaanovtanai xydeleeji delgeryylxe talaar negen iniciaatoranь bolhon baina.

Yiledberidee zişeete xydelmeri xaruulan, ydereigee noormii 200-250 proceent xyrter dyyrgeze, geegdegşe nyxedee tyryynyydei zergede oruulhanaigaa tylee xeden daxin şagnal abhan jym. BMASSR-ei CGK-ai Preziidiym nyx. Syxootiniii zavood deere staxaanovtanai xydeleeji emxidxegşe geze xyndiin graamotaar şagnahan baina. Zavoodoi byxii xydelmerişed nyx. Syxootiniii erximel erxim staxaanovşa geze hain mededeg. Enenei xehen byteehen xydelmeri xezeedeeş muu şanartai gegdeegyi.

Iime deereheenь, nyx Syxootiniii saxarig toşaan abalgiin talaar maaster bolgon debzyyl hen ba „Xyndete tymer zamşa"—geze znaçoog xaira olgoxo tuxai zuurşalga xegdehen baina.

Haja bolhon, parovooz vagoonoi zavoodoi byxe xydelmerişed ba albaxaagşadai hungal tiin urdateexi suglaan nyxer Syxootiniii Yndehetenei Soveedai deputaadai kandidaadta debzyylxe geze togtool abba. Zavoodai xydelmerişed negen duugaar—nyx. Syxootin bolbol bide hungagşadai naidabariii dyyrgeze şadaxa geze naidamtai ygenyydee xelehen baina.

Nyxer Syxootin zavood deeree gansal noormoo ylyy len dyyrgedegeeree aldarşahan bişe, myn niite poliitikan baidalda edebxitei xabaadalsadag baina.

ZALUUŞUUDAI BRIGAADA ILAZA GARBA

Parovoozoi kombinaad—buriaadai gigaantiin zyrxen myn. Ende xydelmerilxehee xyndetei jyy baixab. Olonxi zaluuşuudai dura xyseliinь parovoozno kombinaadta. Kombinaadai tyrbilgyi jixe koorpus dotor xydelmerilze baigşadai jixenxinь zaluuşuud bolno. Ede zaluuşuudai dunda Oktiaabriiin sasuutan olon, edener mynөөder Oktiaabritaigaa xamta 20 naha xyseheneigee oiji yiledberiiin şine ilaltaar ugtaza baina.

Samyil Lioontьjeviç ba Nikolai Paavloviç xojor 1935 onoi hyyleer PVZ-ai dergedexi FZY dyyrgeze garaad, parovoozno kombinaadta tyryyşiinxiee sleesarieer xydelmerilhen baixa jym.

—Oron niutagnai Oktiaabriiin oido beledxeze baina. Bide eneende tyryyn orolsoxo johotoibdi,—geze nyxer Samyil Lioontьjeviç xazuudaa baihan xojor gurban zaluuşuudta negete xelehen baigaa.

Samyilai yge miil xosoroogyi. Xazuudanь xydelmerilze baihan zaluuşuud Nikolai Paavloviç tyryyteigeer tere duradxaliinь ton zyitei geze olood, myn eneen deere „bideş xori naha xysexemnai" geze nemeze xeleed, zaluuşuudai brigaada emxidxexii duradxaba. Zaluuşuudai kyliisno brigaada emxidxegdee. Brigaadiin brigadiirta Faibysooviç Samyil Lioontьjeviç gegşejee olobo. Tiigeedş xydelmerinь uragşatai jabaa.

Tus brigaada Oktiaabriiin urdaxi myriiseede orolsoxodoo xyrşe baigaa nyx. Kolexaanovai brigaadii myriiseede uriza, socialiis doogovor batalahan baigaa. Ede xojor brigaadiin myriiseenei jabasahaa medexede, Faibysooviçiin brigaada xadaa ene myriiseede ilaza garaa.

Ene brigaadiin zyghee parovooz gargalgii haatuulhan jabadal geze neges baigaagyi. Zaluu zahabarişad xydelmerideө buşuu tyrgeneer ba erid egseer xandadagaaraa ilgarna.

—Byri xydee hurguuliiin 3-4 klaasta hurza baixadam ezji abam—„ede jaagaaş zol zargaltai yxi xybyyd geeşeb, tyleehegyi hurguulida hurza baixa. Manai zaluu nahan iime gereltei hain sagii xarangyi yngeree hen" gelsedeg baigaa. Ynendeeş gertexineim baidal urdanь jaaşagyi muu baihan jym.

Abam xoriood garan onoi yjeer aluurşa Semioonovtanda aluulhan jym. Gertee yldehen bide yneşedii Soveed zasag orxioogyi. 6 klaas dyyrgeed FZY-de orozo, terenee dyyrgeze garaad, tokaarьno stanoogto xydelmerilxedee bajarlaagyigee bajarlahan bainab,—geze nyx. Faibysooviç Samyil xeerene.

Parovooz zahagşa zaluu zahabarişad—Faibysooviç Samyil, Lioontьjeviç ba Nikolai Paavloviç Maksiimin gegşed Oktiaabriiin XX zilei oiji ba eehediingee oiji iimeer ugtaza baina.

ZURAG DEERE: Nyxer Faibysooviçiin brigaada. Baruun gar teehee nyx. Maksiimin N. Titoov G. Viipreiski A. (maaster) ba Faibysooviç S. (brigadiir) gegşed baina.

Feoodor Jefiimoviç Poxodeenko

Nyxer Poxodeenko parovooz-vagoonoi zavoodai parovoozoi kombinaadai parovooz xagsaraxa ceexiin 2-xi prolioodto 1934 onhoo xoişo tookorioor xydelmerilne.

Ene xydelmerilxe yje soogoo sag yrgelze tyryynyydei negen geze toologdodog baigaa. Tysebee erxim şanartaigaar xeden noormo ylyylen dyyrgedeg deerehee 4 daxin ynete edleleer şagnagdahan jym. Nyxer Poxodeenkiin xehen xydelmeri muu şanartai gegdeegyi.

Byxii zavood, ilangajaa paroovooz xagsaraxa ceex dotoroo staxaanovtanai xydeleeniii oroilon, eeree praktiis zişee xaruulza jabagşadai negenь bolno.

—Bi partkoomoi geşyyn bainab. Staxaanovtanai xydeleejii oroilon jabaxa miniii sexe ujalga bolno. Bi ene ujalgaa dyyrgeze baibaş, yşee dutuu dundanuudaar olon bainab, ede dutuunuudaa oiriin sagaa usadxaxa geze urdaa zorilgo tabiaad xydelmerilze bainab,—geze nyx. Poxodeenko xelene.

Nyxer Poxodeenko gansal tysebee dyyrgexeer xizaarladaggyi, xydelmerişedei dunda poliitikan propagaandiin xydelmeriii, ilangajaa hungaltiin xydelmeritei tanilsuulxa talaar baga bişe xydelmeri jabuulza baina.

BAIDALNAI JAAGAA HAIXAN GEEŞEB

Xarjas xara xaanta Rosiiin xaranxii mananda temterze jabahan azalşan araduud bolbol mynee elьge dyyren enxe bajartai, sedxil dyyren sengyy xyxiyyLyyd, zargaltai haixan baidalaa magtan, inag voozdь, tyrel Staalinaa magtan baixa jym geze oroidoo xorin zilei saana xen hanaxa baigaab.

Manai baidal jaagaa haixan, jaagaa bajasxalantai geeşeb! Iime sagta xydelmerilxedeş

urmatai baina.

—Bi mynee Selengiin uhan zamai traansportiin modo darxalalgiin ceexde xydelmerilneb. Ydereigee noormii 200 proc. dooşo bişe dyyrgegşeb.

Urdanь bi ygeitei tariaaşan ynei xybyyn baihan tula, zauu edir nahaa zaiza teneze, kulaag bajanai azalda barahan xymbi. Tiixede, bi ygleenei yyrei xiraanhaa exileze yngenei teeriime ydeşiin xaranxii xyrter xydelmerildegşhaa ydertee miil 20-30 mynge oldog hem. Myniee bi ydertee xori garan tyxerig oldog bainam. Ene jyy xaruulna geeşeb? Ene bolbol miniii azahuudalai arba zuu daxin haizarhaniii xaruulna. Bi mynee kylьtyyrne baidaltai oloob: raadioo ba patefoon ideb honin literatuurnuud hamda xuu bii boloo.

— Miniii baidalda bolhon ene byxii xubilaltanuud bolbol SSSR-ei grazdaniiin byxenei erxiin dalai mete gynzegii, ugtorgoi mete uuzam bolhoniii gerşelene. Iimel xadanь, manai Exe oronoi grazdaniiin byxen dekaabriiin 12-oi yder SSSR gyreneigee Verxoovno oorganiin hungaxa yderte tus tustaa edebxiteigeer beledxeze bainad. Bi mynee hungaltiin dyrimtei tanilsaxa, şine hunguuliiin poliitikan udxaşanarai xedii şineen gynzegii baihaniii dyyren medexe boloob. Xynxinze baihan xygzem mete xyxiyy sengelig baidaltai bolgozo, zyrxendemnei bajasxalangai seseg urguulhan inag bagşa Staaliniii SSSR-ei Verxoovno Soveedai deputaadta tyryyşiin kandidaad bolgohon xeden milioon azalşadtai hanalaa negednem Exe oronolgoo erximei erxim xybyydii zasagaigaa deede oorganda hungaxa bainabdi.

Kovriigin Laazarь Grigoorьjeviç (Paroxoodstviin modoşo darxan).

BURIAAD-MONGOL GYRENEI INDYYSTRIIIN ALXALALNUUD

1934 ondo

Zil dotor 409,2 mingan tyxerigei (1926—27 onoi xubilagdaagyi sengeer) produukca zahabarilaza gargaxa zam xarilsaanai zahabariiin mexaniiis masterskoi baiguulagdaa.

***

Zil dotor 37,1 mingan kyybemeetr xireedemel materiaal gargaxa xysetei, zam xarilsaanai modo xiyreedexe №2 zavood eksploataacada ygtee.

***

Zediin volьfraamai kombinaad eksploataacada ygtee. Tus kombinaad bolbol 1936 ondo ygtehen plaanaa staxaanovtanai xydeleenei aşaar dyyrgehen baina.

***

Zil dotor 237,9 mingan tyxerigei (1926-27 onoi xubilagdaagyi sengeer) produukca ygexe zam xarilsaanai tymerbetoonoi zavood baiguulagdaa.

***

Ulaan-Ydiin gigaant-parovooz vagoon byteexe zavood eksploataacada ygtee. Enenь zil dotor 20040,4 mingan tyxerigei (1926—27 onoi sengeer) vaalovo produukca ygene.

***

Zil dotor 20 mingan xeheg xiyreedemel materiaal ygexe xysetei modo xiyreedexe, zam xarilsaanai zavood №1 eksploataacada ygtehen baina.

***

Zil dotor 4670 paar vaalinka gutal byteeze gargaxa xysetei Ulaan-Ydiin promkombinaad xydelze exilee.

1935 ondo

Ulaan-Ydiin mexanizaacalagdahan şilei zavood eksploataacada ygtee. Tus zavood zil dotor 2634 mingan kv. meetr veenskiin şil byteen gargaxa baina.

***

Zil dotor 38530 toonno eldeb talxa tataxa gargaxa melьkombinaad baiguulagdaa.

***

Zil dotor 23795 toonno eldeb janziin byylke barixa ba xileeme bolgoxo kombinaad eksploataacada ygtee.

1936 ondo

Ulaan-Ydiin PVZ-ai teploelektrocentraalь baiguulagdaa. Enenь zil dotor 1744 mingan kvt. çaas elektro-eneergi ygexe xysetei.

***

Deede—Beroozovkiin kirpiiciin zavood eksploataacada ygtee. Enenь zil dotor 8385 mingan xeheg barilgiin kirpiice ygexe baina.

***

Manai Buriaad-Mongoloi azyiledberinyyd 1937 onoi 9 hara soo 60705800 tyxerigei vaalovo produukca gargaba.

Kolxoozoi bajan, ƶargaltai, kylьtyyrne, sengelig aƶahuudal

STAALIN TUXAI DUUN

Ene haixan aguu sagta
Gazar duulan, sesegliiş.
Staalin zorig zyrxendemnai.
Staalin yge bidende.
Manda uhan barigdaa,
Tala duuhan tarigdaa.
Duugaa şangadaa zavooduud,
Delxei şineer orjoloo.
Bolьşeviig xysen erşetei daa,
Negen zergeer dabxina.
Staalin byrged niidelgeeree
Xytelɵɵ booƶdь bultiimnai . . .

Aguu jixe Oktiaabriin socialiis revoliyyce bolbol xaranxii bydyylig, ylesxelen turanxa ba ygeitei tuliuur baidalhaa tariaaşan ba malşan zoniii syløøløo. Xaanta zasagai kolooni bolƶo xeden zuun zilde xosorhon manai Buriaad-Mongol arad xadaa, Leenin—Staalinai paartiiin nacionaalьna poliitikiin aşa tuhaar ene xorin zil soo syløøtei, ƶargaltai, şine haixan aƶabaidal tyxiøørze baina.

Tomo tomo kolxoozuud bii bolƶo xygƶøø. Kulaaguud yi butasoxigdoƶo, usadxagdaa. Maşiina teexnike ba kylьtyyre bolbosorol delgeree. Urdanь ygeitei baihan xydøø zon şanga şadaltai kolxoozniguud boloo. Edener bolbol Soveed oronoi uuzam jixe gazar uhanai ezed boloo. Xaanta zasagai yjede zarsa bogool jabahan xeden minga tymen ygeitei jaduu ulad mynøø zoltoi, sengelig, şine aƶahuudaltai bolhonь komuniis paarti, Soveed zasag ba manai inag voozdь Staalinai aşa gabijaa myn!

Staalin Konstituucaar batalagdahan ene zoltoi ba ƶargaltai baidaliimnai aradai daisad, troocko-buxaarintanai gaaduud ba byrƶyaazna nacionaliistnar bolbol japoon-neemecei faşiizmda xudaldaza, zobolongoi nyxende daxin unagaaxa gehen baiba. Jamarş daisan ene zol ba ƶargalii manhaa buliaaƶa şadaxagyi! Oktiaabriin revoliyyciin diildeşegyi ulaan tug doro jabaza, tedeniii yi butasoxixo baatar xysen geroilig soveed aradta xysed bii!

EXE ORON TUXAI DUUN

Moskvaahaa arban teeşee tujaaraad
Molor uuzam talaar teniihen
Exe haixan Soveed oronoigoo
Ezen suutai bolool xyn arad.
Xaanaş baidalaal aazam, syløø daa
Xalima dyyren Voolgo şingi.
Zaluuşuudta zam xaanaş durandaa,
Ytelegşed ende xyndeteil.
Uuzam daa exe haixan oromnai,
Oi modoor, tariaan, uhaar elbeg!
Urmatail,—xynei syløø amisxal,—
Ondoo iime oron ygei jym...

✡ ✡

1917 ondo xydɵɵ aƶaxui

BMASSR-ei Aradai aƶaxuin too byridxexe Ypravleenihaa abtahan medeegei johoor, 1917 ondo aduu malai too bolbol xamta 2124522 tolgoi baiba. Tarilgiin talmai 280625 gektaar. Mal ba tarilgiin dilenxi jixenxinь kulaaguud bajaşuudai garta baiƶa, edlyyriin gazargyi ba unaxa morigyi jaduu zon tooloşogyi olon baihan.

Gazar uhanai ton hainiii, egeen jixiinь bajad, nojed, lamnar edleze baigaa. Bajaşuudai zarsa bogool bolƶo, tedenhee xyneg aarsa ba busalgaza ediƶe orooho abza, ylesxelen xoohon bylenerɵɵ teƶeexe zobolon ygeiteinerhee zailaşagyi baigaa.

Gazarai edlyyriin teexnike bolbol ton barga bydyylig baihan. Tymer plyyg geeşe yzesxelen meto baigaa. Tariaaşanai gazaraa eldedeg byxii bagaza zebsegenь—gansal modon anzahan baigaa. Traaktor ba kombaajna geeşli buriaad zon niydendeeş xaraagyi baihan.

Yndehen buriaad zonoi dundahaa xydɵɵ aƶaxuin speciaiiistnar ba nauuçna xydelmerilegşed geze jyre baigaagyi. Hurguulida hurxa erxe ba arga şadal ygeitei jaduu zonoi yre xyygedte byri ygei baigaa.

1914 ondo exileed, dyrben ƶil soo yrgelƶelƶe baihan byxe delxein imperialiis dain baildaan bolbol xaanta Rosiiido ba tereentei xamta manai Buriaad-Mongol orondoş xemgyi jixe gai garza jiryylƶe, xydɵɵ aƶaxuiji dooşonь unagaahan baina. Xydɵɵ niutagai ygeitei jaduu zonoi aƶahuudal muu deeree muudaƶa, kulaaguudai habarta byri xatuugaar baƶuugdaxa jabadalda yyrgeed baigaa.

Gan zud, ylber zobolon, ylesxelen turanxa, barga xaranxii—iime muuxai, gaşuun xynde baidal soo xydɵɵgei ygeitei jaduu zon zobozo tuliƶa baihan jym...

Ene zol xubiin tylɵɵ temesee hemdi

1920 on jabaza baigaa... Hajaxan togtohon soveed respyybiike bolbol xariiin interveentnyyd ba dotoodiin koontrrevoliyyciin dainai galaar xyreelegdeed baigaa hen.

Dereevne, seleeni, somon, byleg byxende partizaanai otriaaduud bii bolƶo, vosstaani jixeer delgerze baigaa. Soveed zasag geeşe ygeitei jaduu zondo erxe syløø olgoxo, aƶalşan zonoi intereesii xamgaalxa—iime xydelmerişen ba tariaaşanai zasag myn bolxo jym—geƶe tere sagta xynyyd namda xeledeg hen.

—Iime hyrxei hain zasagaa daisanai dobtolgohoo arşalan xamgaalxiin tylɵɵ beje mixaaraa orolsoxo xeregtei baina!—geƶe, miniii dosoo xatuu hanal tyrɵɵ.

Udangyi, partizaan Vladiimir Alefioorovai otriaadta oşoƶo oroob. Bajaşuudai xydelmeri xeƶe, modonoi darxan neretei, hyxe huibadaƶa jabahan ƶiriin buriaadai xybyyn—bi bolbol gartaa buu bariza, daisantai dailaldaxaa garaab. Aidahatai doşxon, şiryyn xatuu, xesyy berxe saguud dairaldadag belei...

1920-21 onuudta Biçyyr, Muxar-Şiber, Petroovsk-Zavoodskiin xada uulaar, gubi talaar ygseƶe uruudaƶa, xaluun—xyiteniii ba noir—xoolii medengyi daisantai dailaldaza jabaa hemdi...

Japoonoi interveentnyydii, sagaantan semioonovtanai ba yyngerniin şuhata aluurşaniii, deermeşen bandiiduu dii xair gamgyigeer yi butasoxiƶo, soveedai gazar deerehee duuhan namnaa hemdi!

Manai oronoi erxim xynyyd ɵɵhediingɵɵ ami bejii xairlangyi, Soveed zasagai tylɵɵ temesehen tere saghaa xoişo—gese 20 ƶil yngerbe. Ene xorin ƶil soo soveed ulas bolbol jamar gaixamşagtai jixe ilaltatai geeşeb! Aradaa buu yrgeleed, partizaanai otriaadta jabaxadaa manai xeereldedeg socialiizm gedegii bide bygedeerɵɵ baiguulƶa bainamdi. Staalin tabanƶiinyyd bolbol aguu jixe socialiis indyystri xygƶyylxe, xydɵɵ aƶaxuiji şinedxen baiguulƶa, manai ulas oron diildeşegyi jixe baatar xyşetei boloo!

Staalin Konstituuciin johoor manai oronoi aƶalşan arad ƶargalai, zoltoi, kylьtyyrne, sengelig aƶa baidalda orozo jabana. Ene zol xubiin tylɵɵ bide temeseebdi. Ene ynetei jixe zol xubijaa xendeş ygexegyibdi!

Faşiizm bolbol manai socialiis Exe orondo dain seregeer dobtolƶo oroxiin tulada, galzuu jixeer beledxeƶe bainaiii bide urdiin ulaan partizaanuud haisa medenemdi. Tedenei aagintnuud—japoon—neemecei şpioonuud, byrƶyaaƶno nacionaliistnar bolbol buriaad-mongol aradii faşiizmda xudaldaƶa, gaşuun xynde zobolon jiryylxe geƶe baigaa. Tede xara noxoinuudai xaratai muuxai hanaanь xeƶeeş xyseldexegyi!

Şuha mixaa adxaza arşalhan Soveed zasagaa, zoltoi ba ƶargaltai Exe oronoo xamgaalxiin tylɵɵ hyylşiin xatuu tulaldaanda daisaniii daraxa xysen manaida bii, bejemnai belen!

Biçyyrei aimagai, Bodonguudai somonoi urdiin ulaan partizaan Buda Dugaraf

Oktiaabriin revoliyyciin aşaar ƶargal oloobdi

60 naha yngerbe. Ene zara nahanaigaa egse xaxadiinь kulaaguudta xydelƶe barahan bainam. Ylesxe daaraxa, yride xaşagdaxa, ylber zobolondo barigdaxa, bajad—nojodto bahagdaxa ba mylzegdexe—egeel iime baidaltai baihanaa mynɵɵ hanaad yzexedɵɵ ɵɵrɵɵ ɵɵrtɵɵ etigexeer bişe şingi baina. Xorin ƶilei saanajamar muuxai, xaranxii xara zobolonto baidal baigaa geeşe hen be!

Zambalatan, Sagaleejevtan ba Zambaalovtan gedeg bajaşuudai zarsa bolƶo, ƶilee dyrben sagta negteş niurgaa amaruulangyi jabadag baigaab.

Gansal Oktiaabriin revoliyyciin aşaar, komuniis paarti ba Soveed zasagai aşaar bi ba nam şingi ygeitei jaduu ulad erxe syløøgɵɵ abƶa, ƶargaxa zol xubijaa olobo. Imagta Oktiaabriin socialiis revoliyyce bolbol darialta ba mylƶeltiin xaranxii xara nyxen soohoo bideniii tataƶa gargaad, haruul haixan ƶamda orunlba.

Miniii xybyyn Dansaranƶab ba Cerenƶab, basagan Dulmaƶab bolbol tere zobolonto muuxai baidal byri yƶeegyi baina. Xerbee socialiis revoliyyce boloogyi haanь, ede jyyn şingi muu ulad jabaxa belei... Socialiis revoliyyciin aşaar miniii xybyyd, basagad ba myn tereenşelen manai oronoi byxii zaluuşuud yje nahanai xaşalan zobolonhoo xagasaba.

Basagamni hurguulida huraƶa jabana. Dansaranƶab ba Cerenƶab bolbol Selengiin MTS-te negenь mixaanigaar nygɵɵdenь traktoriistaar xydelmerilne. Edener aldartai solotoi xynyyd boloo! Xybyydni hainaar xydelmerilne, oloxo olzonь jixe. Bi ɵɵrɵɵ kolxoozoingoo kyyznicede aƶallanab. Manaixi edixe—ymedexe jyymeer elbeg jixe boloobdi. Ymsedɵɵ maltai, ɵɵrɵɵ şine hain gerteib, ger soogoo tymer oron, patifoon, samovaartai, eldeb zɵɵriteib.

Kolxoozniguudai aƶahuudal ƶargaltai, bajan, kylьtyyrne ba sengelig boloo. Manai kolxooz ene ƶilde erxim hain urgasa abba. 917 ga tarilgahaa, dunda ƶişegeer, gektaar byriiin 15-16 ceentner urgasa abtaxa baina. Aƶalta yderte gansaxan tariaa 4-5 kilograamhaa dooşo bişe xubaaxabdi. Gazaraa traaktoraar eldexe, tariaagaa kombaajnaar xuriaaxa ba xamag byxii aƶalaa teexnikiin xyseer byteedeg sag boloo.

Aduu malş oloşorozo baina. Mynɵɵ yjede—feermenyyd deeree 2140 tolgoi maltai bainamdi. Xoriood şaxuu semintaal yxer bii. Kolxoozoi dergede hurguuli, klyyb bii. Kolxoozniguud bygedeerɵɵ şaxuu unşaƶa, bişeƶe şadaxa bolbo.

Socialiis Exe oronoi tariaaşan ba malşan zonoi aƶa baidal ene xorin ƶil soo iime jixeer şinelen xubilƶa, Staalin Konstituuciin ƶargalta naran doro, soveed oronoi syløøte ba uuzam gazar deere ynexeerɵɵ zoltoi, ƶargaltai, sengelig aƶabaidal baiguulƶa baina.

Bidende iime zoltoi ba ƶargaltai aƶabaidal olgohon komuniis paarti ba manai inag voozdь Aguu jixe Staalinda kolxoozoi bajarai xyrgenem!

Selengiin aimagai, Hytein, Kyjbeşevei neremƶete kolxoozoi geşyyn Garma Mynkyyjev.

✡ ✡

1937 ondo xydɵɵ aƶaxui

1937 onoi exinde manai respyyblike dotor 1021 kolxoozuud bii bolƶo, xydɵɵ zonoi 90,9 proc. kolxoozdo oroo. 1916-17 onuudta baihan tarilgatai ƶişeeleed yzɵɵ haa, 1937 ondo 187,4 proc. xyrter nemeed baina.

Kolxoozoi socialiis ymsede byxii tarilgiin talmain 98.7 proc. ba byxii malai 97,6 proc. xabaatai baina. 1923 ondo baihan aduu malai tootoi ƶişeeleed yzɵɵ haa, 1937 ondo aduu morinoi talaar—1006, 1 proc. yxerei talaar—1063,7 proc. xoninoi talaar—1589,5 proc. jamaanai talaar—1462,3 proc. ba gaxain talaar—183,1 proc. xyrter yselte bolƶo nemebe. Myn 3949500 gektaar gazar gyrenei aaktaar kolxoozuudta mynxedɵɵ edlexiin tulda bexiƶyylen ygtɵɵ. Tereenhee gadana, gyrenei aaktaar bexiƶyylen ygtɵɵgyi 6 milioon gektaar gazar mynɵɵ kolxoozuudai medelde baina.

Mene hajaxan, 1925 onoi baidaltai ƶişeeleed yzexede, traaktorai paark bolbol 43725 proceent, avtomaşiiniin talaar 47900 proc. xyrter jixe bolbo. Ene ƶilde sovxoozuudta ba MTS-uudta 182 kombaajnanuud socialiis pooliiin tariaa xuriaaba.

Manai respyyblike soo eldeb janƶiin aƶal erxiledeg 6 sovxooƶuud bii ba 32 MTS-nuud emxidxegdehen baiha. Mynɵɵ yjede byxiidɵɵ şaxuu kolxoozuudai gazartariaalangai aƶal yiledberiii maşiina—mexaniƶaaciin xyseer jabuulƶa baina.

Kolxoozniguudai dundahaa 2584 traktoriistnuud, 240 kombajnioornuud, 398 şofioornuud, snopovizaalkiin ba molotiilkiin 363 maşaniistanar, 115 mexaniguud, 98 agronoomuud, veternaarno vraaç, feelşer ba teexnigyyd 223 xyn—xydɵɵ aƶaxuin kaadarnuud ba speciaiiistnuud xydelmerilne.

Manai xydɵɵ aƶaxui bolbol maşiina mexanizaciin xyseer, kylьtyyrnee aƶal xydelmeriee xedeg, tomoxon xydɵɵ aƶaxui boloo. Kolxoozniguud tolbol ƶargaltai, bajan, kylьtyyrne hain aƶahuudalda oroo.

Syløøte exener

Ed mal şingieer nalmaanda garxa, ɵɵriin erxegyi, bajad, nojod ba lamnarta bahagdan doromƶolgodoxo, ger byle soogoo zarasa bogool geƶe toologdoxo, şaƶanai nomnoloi ba xuuşanai zanşalai ginƶede xygyden tuşagdaxa—iime jagaaş muu xubi zajaatai zon jabaa geeşe hen be!

Gansal Oktiaabriin revoliyyce ene ginƶehee multalƶa, bidende dyyren erxe syløø olgohon baina. Soveed zasagtai, syløøte buriaad oronoi exenerei baidalanь ene xorin ƶil soo gaixamşagtai jixeer şinelen xubilaa.

Bidener mynɵɵ ereşyyltei adali erxetei. Manai buriaad exenernyyd bolbol hurguulida huraƶa, nauuka, teexnike ba iskyystvii şudalƶa, bilig talaantaa yzyylen, rekoordo ba geroizm xaruulƶa, gyreniii xytelberilxe xeregte edebxiteigeer xamaadalsaƶa bainad.

Gansaxan ɵɵriingɵɵ beje deereheeş ƶişee abaad yzexede, eneeniii lablan gereşelne. Bi bolbol naima nahanhaa exilƶe, mal adulaa hem. Tiixede hurguuli huraxa tuxai goridoxoş argagyi baigaa. Imagta soveed zasag bolhon xoino, ajaar 17 naha xyrɵɵd yseg bişegte hurahan bainab.

1929 ondo kolxoozdo oroob, 1932 ondo paartiin geşyyn boloo hem.

Xorliin aimagai, Xeƶengiin somonoi, Staalinai neremƶete kolxoozoi geşyyn Gynsen Cedeenova

ƵARGALANTA—MYNƟƟDER

Urdanai sagai, xuuşan Ƶargalanta jamar baigaab? Ende Orongoin Voloosoi ceentr baihan jym. Ende nojod zaihad, taişaa golovaanar barga bydyyligeer xerzegii muuxaigaar aaşalƶa, ygeitei jaduu zoniii daralƶa, doromƶolƶo, tedenei niuha niolbohii adxuulƶa, xylehe suhiinь xyxeƶe baihan gazar baigaa. Tedener bolbol albatai nexeƶe, mori ulaa erxe xaşaƶa baalaƶa, albadaƶa nojorxoƶo jabadag baigaa. Yri dojomxiin tyløøygeiteinerei niurga soxiƶo, xaagaad,xabşaad haaƶa huuhan gansa ynyegɵɵinь buliaaƶa abdag hen...

Xaƶuudanь Toxoin dasan. Tende huuhan xeden zuun lamnar bahal xydɵɵgei aƶalşa zonoi xyzyyn deere xyliberƶe xebtee. Tedener bolbol nojod ba bajadtai negen xamta ygeitei zoniii daralƶa, mylzeƶe baigaa.

Tere niutagai zon bolbol xaranxii munxag, ylesxelen jaduu baidal soo zobozo tuliƶa huugaa. Tere bolbol xorin ƶilei saana baihan jym...

*
* *

Mynɵɵnei şine Ƶargalanta jamar be? Tende Teelьmanai neremƶete, „Xubisxal", „Şine-Zam" kolxoozuud bii bolood baina. Kolxoozoi dergede dyrben ƶilei hurguuli, likpyynkt, klyyb, somonoi soveed, kooperaaca bii baina. Kolxoozniguudai xybyyd-basagad bygedeerɵɵ hurguulida hurana. Ins tityyd, teexnikyym, doloon ba arban ƶilei hurguulida huraƶa baihan xynyyd jabala olon.

Soveed zasag bolhoor, şine Ƶargalantahaa nauuçna xydelmerilegşed, spicialiistnar, inƶeneer teexnigyyd, xydɵɵ aƶaxuin kaadranuud, Ulaan-Aarmiin komandiirnuud, partiijna ba soveedai xytelberilegşed, bagşanar g. m. aldartai solotoi xynyyd oloşoron garhan baixa jym.

Ƶargalanta deere Teelьmanai neremƶete kolxoozoi ɵɵriinь bolniico, ambulatoori, exenerei naraalxa ger, malai emnelgiin gazar, aduu malii xemel argaar oroondo oruulxa pyynkt, ɵɵriinь radioo yzyyl g. m. bii.

Ene kolxooz bolbol yngeregşe ƶilde elegtrostaancı baiguulhan jym. Ɵɵriingɵɵ avtomaşiinatai.

Kolxoozniguud kylьtyyrne şine aƶa baidalda oroxodoo, şaƶan myrgelii ogtolon xajahan baina. Baruun xoito bulandaa burxan taxil tabiaad baidag sag yni martagdaa. Kolxoozoi aƶaxui xygƶeƶe, kylьtyyre bolbosorol, nauuka teexnike yrgeneer delgerxede Toxoin dasanş xosorbo... Tereenei huuri deere mynɵɵ xyygedei sanatoori barigdaƶa baina.

*
* *

Namarai şara nabşiin naran igaaƶa, dulaaxan baiba. Şeneliin tariaanai ydxen urgasa pooli deerehee oxitolgoor xanxalna. Naran yderei tengehee yngerƶe jabana. Kolxoozniguud bygedeerɵɵ aƶaldaa garaad te pooli deeree garanxai. Prav leeniiin tyryylegşe Çimedei Daşanima ɵɵriingɵɵ kabineet soo telefoonoor xanxirsa muşxaad:

— Ogorood, ogorood!...Feerme aa, feerme aa!..

— Danzaanov baina gy?—geƶe asuuna. Partoorg Danzaanovii duudaƶa, şine hungaltiin xuulitai tanilsaxa zaniaatı xeeldexe gehen baiga.

Ene, Teelьmanai neremƶete kolxooz bolbol demii baga kolxooz bişe. Ende xamta 300 yrxe ail negedehen baina. 1937 ondo 850 gektaar tarilgatai. Tariaanainь urgasa bajalig jixe.

Modon aƶahuar gazaraa „eldeze" baidag sag yni martagdaa. Xamag byxii tarilgiin gazarii maşiina traaktoral xyseer eldedeg boloo. Pooli deerenь boxo tomo maşiinanuud, „ÇTZ" traaktornuud, seejelkenyyd, kylьtivaatornuud, kombaajnanuud, snopovizaalkanuud ba sloozno molotiilkonuud xydelmerilne.

Eneenei urda tee aidhatai ba gaixaltai şingieer xaragdadag tere gigaant maşiinanuudii xen xytelƶe jabanab? Kolxozniguud ɵɵhedɵɵ xytelƶe, xydelgeƶe jabanad. Tedener bolbol Teelьmanai neremƶete kolxoozoi ɵɵriinь şudalhan ba kylьtyyrneer aƶallaxa xedeg maasternuud boloo. Manai soveed oronoi aguu jixe indyystri bolbol kolxooz ba sovxoozuudta maşiinanuudii ygeƶe, tereenei teexnikii şudalhan kaadranuud bii bolgoƶo baihanь, gansaxan ene kolxoozoi baidal deerehee elees xaragdana.

Tus kolxooz bolbol dyrbe minga taban zuun tolgoi maltai! Baha, plemfeermee deerenь 150 tolgoi simintaal yxer bii. Orlovski yylterei gaxainuud, rid, mironoos xonid beeloangliijiski yylterei gaxainuud oloor ysegdeƶe baina. Aduu malai baira baidalii kylьtyyrneer, zoxid hainaar tyxieerɵɵ.

Kolxoozoi aşag olzonь ƶil byri nemeƶe, bajalig zɵɵrinь jixe deeree jixe bolƶo baina. Kolxoozniguudai aƶahuudal bajan, kylьtyyrne sengelig boloo. Radioo, patifoon, velosapeed, samovaar, varşaavski oron, seberxen gojo ger baişan kolxoozniguud staraxanuur tan byxende bii.

Gazar niutagiinь, ene baidaliinş, ulad zoniiinş şinelen xubilƶa, xygƶeltiin zamaar jabaxa bainaan ƶiriin buriaad seleeni—Ƶargalanta—mynɵɵder iime baina.

*
* *

Oktiaabriin Aguu jixe socialiis revoliyyciin xaluun dylen bolbol xuuşanai xaranxii xara, xaşalanta muuxai baidalii xuixalƶa halgaa...

Manai xydɵɵ niutag ba tendeei xynyyd mynɵɵ sag ta şine bolgogdon baiguulagdaxa baina. Tere bolbol Leenin-Staalinai paartiiin ba Soveed zasagai aşa tuhaar ɵɵhedtɵɵ ƶargaltai, zoltoi, şine haixan baidal tyxieereƶe bişe, nad. Iime baidalai tylɵɵ alşa aradai erxim xybyyd-basagadanь byxii xairlangyi temeseƶe, XX ƶilei saana, xaanta zasag ba pomeeşig kapitaaltaniii xamxa butasoxiƶo, halgahan baina.

Vasilii Daşapeloon.

ILALTAAR DYYREN XORIN ƵILEI BAJAR DEER...

SAMBUUJEV D. S.

STAALIN TUXAI DUUN

Maarks, Eengelьs, Leenin bagşiin
Mandaлan aguu zaxiaa zaabarlaar,
Bulad xatuu byrged zorigoor
Bolьşeviig paartijaa udaridaaşa
Baatar soloto Staalin bagşajaa
Duulajii, nyxed, duulajii gojoor!

Exe haixan Soveed orondoo
Elektren xursa gerel gargaad,
Xygƶem duutai, bajar zugaatai
Xyxiyy ƶargalli badargaaşa
Xyndete geeni—Staalin bagşajaa
Duulajii, nyxed, duulajii gojoor!

Xabatai xyxiyy manai bajaril
Xalima, yjerleme dyyren bolgood
Aguu jixe Exe orondoo
Altan syleete xuuli gargaaşa
Aldar soloto Staalin bagşajaa
Duulajii nyxed, duulajii gojoor!

(Xoriiin dunda hurguuli)

CEREN OÇIROV.

XYNDIIN BAJAR

Xoroto daisadai garhaa
Xydelmerişen, jaduu aradaa
Multa tataal noxodhoo
Manai ulaan Oktiaabrь.
Umtarşagyi Staalinai
Ugaa haixan surtaaliinь,
Olon mingan aradai
Uudam sylee abahaniinь
Manai Soveedai zaluuşuud
Maşa haixanaar duulanad.

Ene jixe ilaltamnai
Ilьjiç Leeninei zaabaril.

Arban doloon ondo,
Aguu jixe Oktiaabrьda
Xatuu baildaa dabahan
Xamag zaluu Leeninşyyd,
Xaba, şadalaa gargahan
Xysetei Soveed zaluuşuud
Komuniis paartiiin udaridalgaar
Xairata bagşa Staalinaigaa
Xatuu bulad xargilgaar
Xyxiyy baidal olool daa.

Ene jixe ilaltamnai
Ilьjiç Leeninei zaabaril.

Xariit, nyxed bultadaa,
Xeden mingan zaluuşuud
Huraƶa bainal hurguulida,
Honin haixan baidaltail.
Tymen olon zaluuşuud
Teexnig erdem şudalnal.
Agun manai edirşyyd
Aarmiin hurguuli huranal.
Zaluu şanga Geroinuud
Zaxa xilejee xamagaalnal.

Ene jixe ilaltamnai
Ilьiç Leeninei zaabaril.

Xorin ƶileingee oido
Xyxiyy, ƶargaltai zaluuşuud
Xygƶem tatan, Staalinda
Xyndiin bajarii xyrgene!

I. S. GARMAAJEV

20 NAHA GYISEBE

Urgamal gojo
Uran daidiin,
Urasxal xyxe
Uhan dalain
Zurgaanai nege
Ƶargalta xubida
Socialiis baidaltai
Soveed zasag.
Tymen jyde
Tygderşegyigeer
Tungalag gojoor
Tybxinen baina.
Xariin kapitaaltanai
Xamariinь soxiƶo,
Xorin nahajaa
Nairalaƶa baina,

D. N. CEDENEI.

ALTAN ZAKOON

Mynөө saga
Mynxe xuuli,
Staalin epooxiin
Altan zakoon
Xyxiyy deeree
Xyxiyy nemeese,
Uxaan deeree
Uxaa nemeeze,
Sogtoi zalitai
Honor bidenei
Mynxe narii
Manduulaad jiree!

C. GALSAANOV.

XORIN AGUU NAHAN

Xolboon uuzam Soveedam
Xorin aguu nahajaa
Kreemliiin Odoor toolozo
Xedii todoor gargabab!

* *

Zabxalanta haixan
Ƶargal oronoim ilalta
Xubilalta haixan
Xojor arbajaa delgeeze:
Tabaad tabaad zilei
Xurdan staxaanov alxamaar
Tabiaad tabiaad mingan
Durdam kilomeetr gazartaa
Duugaa dorbitor duulaƶa,
Tugaa narbatar yrgeze,
Uraa jixeer xaşxarƶa,
Ulaan talmai garbabdi!

Exe oronoim oboroono,
Ebte baidalai ynen zebseg—
Edii olon taankanuud,
Edii olon taçaankanuud,
Xedii mingan samolioodnud,
Xedii mingan pyliniooduud
Jamar uuzam gazar deer
Jamar yrgen talamai deer
Xynei garaar xytelegden
Xedii xurdan gyildeneb!

Xoriood xoriood nahatan,
Xursa mergen şaraitan,
Oorden xaira şagnaltan,
Omog geroi aldartan
Gazar delxein şişerter
Gansa zergeer alxalƶa,
Xenei zygte xandaza,
Xenei aldar xyndelze,
Xaluun zyrxөөr xaşxarnab!
Xaba xysөө xaruulnab!

Ulaan talamain tribyyn deer
Olon erxim nyxedtejөө
Arad bygediin inag voozdь
Aguu Staalin bejeeree:

Baruun garaa yrgeze
Bajar jixeer xyrgene,
Oron sooxi paraadaa
Urin niydeer yzene.
Ende, Ulaan talmai deer
Exe orom duulana:
Erşe xysөө xybşelne,
Ilaltajaa tobşolno.
Tende, xiliin saaxanuur
Tymer genze xanxinna:
Egeel olon araduud
„Internacionaal" duulana.

* *

Xorin aguu nahatai
Xolboon uuzam Soveedaim
Kreemliiin Odon jalarna,
Delxei dyyren tolorno.

„Uraalii xamagaalgada uragşaa dabşajiil!" geƶe grazdaan dainai yjiin plakaad.
(Xydelmerişen - Tariaaşanai Ulaan Aarmiin Centraalьna myzeiin materiaalhaa)

M. ISAAKOVSKI.

STAALIN TUXAI DUUN

Urgasaar hain tala şuujana, uhaar olon myren uradna,
Zoltoi manai baişan toloruulan, zuriisa jalarna
xabarai tujaan . . .
Duulajii le, nyxed, duugaa deede jixe xyniigөө magtan,
Duratai le tyrel—Staalin tuxai duulajii bultadaan!
Zol xubiiin tylөө temesegtii geƶe, zonxilon xytelөө
daisantai dailaldaxada
Zorimog baildaanai suuta zamda, zorig şadal badaruulaa
manda . . .
Duulajii le, nyxed, duugaa deede jixe baataraa magtan,
Doriuun, xysөtei—Staalin tuxai duulajii bultadaan!
Xabar sagai naran şingiөөr xamaatai gazaraa xaraƶa jabanal
Xaramtai haixan seserlig soogoo xabatai bajar urgaulƶa
bainal . . .
Duulajii le, nyxed, duugaa deede jixe seserligşee magtan,
Duratai le, sesen—Staalin tuxai duulajii bultadaan!
Arad bygedөөrөө ƶargaxiin tulada, aşatai mynxe xuuli
zoxioogoo,
Ailnuud bidenei baişan deegyyr altarma xabarai gerel
nosoogoo . . .
Duulajii le, nyxed, duugaa dotor tyrel xyniigөө magtan,
Duuta aradai ƶargalta naran—Staalin tuxai duulaji,
bultadaan.

Nairuulan orşuulhan VASIILI GALDAANOV.

B. ABIDIIN.

XORIN ƵILEI BAJAR

Ulaan Oktiaabriingaa xorin zilei bajaril
Uran şyleg-duugaa zoxioon uƶtanam.
Aba jixe Soveed oronoigoo aldaril
Abьjaastai omog, şanga duugaar duulanam.
Zargaltai haixan socialiis şine baidalai
Zamii zaagaa bagşa jixe Leenin.
Zoltoi xyxiyy, sengelig gojo baidalda
Zoloodon oruulaa aradai voozdь Staalin.
Xojor arba—xorin xysed zilde
Xurdan teempeer xygzeze jiree Revoliyyce.
Xorin zilei xamag byxii ilaltii
Xaruulan batalaa Staalin şine Konstituuca.
Xygƶeltөөr dyyren xorin zilei nair,
Xydelmerişen-tariaaşanai ilaltiin jixe domog.
Xyyjeme, nerjeme hyrte jixe bajar,
Xyxiyy solbon soveed aradai omog.
Xolbooto gyrenei huudal baidal sengelig
Xabar sagai xyxe nogoon seserlig!
Xyxiyy soveed duunai abiaan xongioo,
Sylөө oronoi hebşee agaar solgioo.
Şinzeleed xariit, gazar delxein baidalii,
Socialiizm, kapitaliizm—xojor jyrtensiin huudalii!
Urgaƶa bataƶaa ulaan zandan ende,
Ungiaaraa ymexirөө xoxiuur modon tende.
Yxelenь dytelөө ymexei kapitaliistan buzagairaad,
Yimөөte, şuhata baildaa yydxen tuxirna.
Arьjaatan muuxai ajuulta faşiistan galzuuraad,
Aluurita buzar xiudalgaa jixeer tyxieerne.
Itaali-germaaniin faşiis noxod arzaildaad,
Ispaaniin aradta ahaƶa baina, zebsegeer.
Japoonai xobdog, militariis mixaşan şunaxairaad,
Xitad orondo dobtolzo baina, jixeer;
Galzuu aaşajaa gargazaş baig kapitaliistan,
Ganginasa soxiho baatar xyşen baixa;
Aluuri xiudalgaa erxilzeş baig faşiistan,
Aradai froontiin negedemel xyşen badarxa.
Ajanga şanga revoliyyciin zalin nerjyylxe,
Aadarai yylen ydxeren busalna agaaraar.
Angiiin temeselei xaluun dyleөr sorjuulxa
Aradai xysen zangidaƶa baina adaraar.
Aazi, Jevroopiin azalşan arad daişalaad,
Angiiin baildaanai şadal xyse zangidajii!
Erxe syleegөө ezelen abxaa şamdagailaad,
Revoliyyciin ulaan gal tyimerii şataajii!
Xygƶeltөөr dyyren xorin ƶileingee bajarii
Xysenei xyrxe xongioo duugaar duulanam,
Gadaadiin azalşad, manai zişee duuriaagaad,
Galzuu kapitaliistanaa handargiit tyrgen, duudanam!
Zargalta haixan socialiis şine baidalai
Zamii zaagaa bagşa jixe Leenin.
Zoltoi xyxiyy, sengelig gojo baidalda
Zoloodon oruulaa aradai voozdь Staalin.
Leenin-Staalinaigaa ulaan tugii manduulaad
Labtai bataar komuniizmaa bidener baiguulnabdi.
Leenin-Staalinai ynen hurgaalaar alxalaad,
Oron byriin ulaan revoliyycede ilanabdi.

D. DAMDINAI.

BI STAALINAI TYLӨӨ

Gazar delxei deer
Gansaxan gyren bii jym—
Gyren ene—SSSR:
Gazar delxein zyrxen!
Dekaabriiin arban xojorto
Delxei jyrtensiin urda
Haixan yrgen demokraadlig
Hungaltaa xexenь omogorxog
Yje xetiin daralaltahaa
Ygeiteinerii xen syleelөөb;
Zuugaad milioon azalşaniii
Ƶargal teeşe xen xyteløøb,
Soveed jixe orondo
Socialiizmii xen udaridaab,
Tere xynei nere—
Tymen azalşanai şimeg,
Tere xynei nere—
Temeselei manai tug!
Tere xynei nere—Staalin!
Tere xynei kandidatuurii
Tymen hungagşad haişaana.
Milioon tooto aradzonoi
Mynxe ƶargalai tylөө,
Amaraxa sengexiin tylөө,
Aƶal xexe erxiin tylөө,
Erxe syleegei tylөө
Edir bejee gamnaagyi
Esege Staalin şamai
Ezen Deede Soveedai
Xyndete deputaadta
debzyylneb,
Xyndelze duugaa ygeneb.
Yngerhen tere sagil
Yje nahandaa martaxagyib.
Bajaşuulai bogool jabahan
Balşar minii bejii
Eseglin eligeer enxeren,
Exiin ulihaar dulaasuulan,
Xyl deeremni bodxohon,
Xynei zergede yrgehen
Tyrel minii Esege,
Tymen azalşanai bagşa
Inag Staalin şamai
Ezen Deede Soveedai
Xyndete deputaadta
debzyylneb,
Xyndelze duugaa ygeneb.
Manai altan naran—
Milioon zonoi zyrxen,
Honor sesen uxaata
Haixan seber tungalag,
Xatuu bulad bolьşeviig
Xairata Staalin—neriişni
Delxei jyrtense deer
Duulanab suurxuulan omogoor!

Faşiis interveentner ba te denei tuhamarşadtai temeselde uriaalhan, aradai froontiin tylөө agitiirovalhan plakaaduudii Ispaaniin xydoozniigyyd gargaba. (Sojuuzfoto)

M. RIILЬSKI.

STAALIN TUXAI DUUN

Olon ynder xadanuudhaa
Omog byrged debine...
Xoliinь niidelgii xaaxagyit
Daliiinь ebden darxagyit.

Baran deeşeel niidenemdi,
Naran—zaigal tygeene...
Haruul, byrged niidelgeeree
Xargii zaana voozdimnai

Ene haixan aguu sagta
Gazar, duulan seseglilş.
Staalin zorig zyrxendemnai.
Staalin yge bidende.

Manda uhan barigdaa.
Tala duuhan tarigdaa.
Duugaa şangadaa zavooduud
Delxei şineer orjoloo.

Bolьşeviig xysen erşetei
Negen zergeer dabxina.
Staalin byrged niidelgeeree
Xytelөө voozdь bultiimnai.

Daida—haixan jagaan galaar
Baidalamnai namzaaraa.
Staalin zorig zyrxendemnai
Staalin yge bidende.

C. Galsaanov
orşuulba.

Z. BALDANZABON.

BAJARAI URIAA TATANAM

Şuhata sabaxiaar debhyylhen,
Şiidam munsaar soxiuulhan
Buriaad- mongol orondo
Bordoho sahan burjaza,
Buir xaranxii baixada
Tugai ulaan oşonhoo
Tujaa gerel sasargaad,
Mynxe manai Baigalai
Myngen dolgi gereltyyleed,
Sajaan jixe ynderei
Sahata oroi jalbailgaad
Zobohon tulihan aradai
Zolto nara giigyyleed,
Oktiaabriin jixe revoliyyciin
Ulaan tug badaraa jym.
Tymen aradai tolgoido
Tyryy bolon zagsaza,
Buriaad- Mongol oronoo
Bata zamaar zoloodon,
Bolьşeviig paartiin plyygeer
Brozdaa gargan xaxalaza,
Staalin bagşiin ygehen
Altan yrihe sasaza,
Şine baidalai tariaalan
Şuud tariaa bolьşeviiguud.
Sasahan tere yrihen
Halbarƶa urgan gexedee,
Zavood, faabrika orgilozo,
Zargalai duun xynxinөө.
Seseglig bolon xuşaza,
Haixan tujaa sasargaa!

* *

Sengelig xyxiyy baidalai
Sajaan uuliin oroihoo
Alim zimes adxalan
Staalin bagşaa duradƶa,
Baxatai duugaa duulanam,
Bajarai uriaa tatanam.

Ç. GENIINOV

BAJARTAIGAAR DUULANABDI

Galzuuş jixe gal tyimerii,
Toiroodş baihan daisanuudii,
Gariinь xuxa soxioo hemdi!
Jireeş xadanь soxixobdi!
Duulanabdi, duulaxabdi ilaltiin
duu,
Oktiaabriin duu, Staalinai duu,
olonxon duu,
(xojor daxin)
Oktiaabriingaa revoliyycer
Olood abhan ulaan tugnai
Byxe delxein bymnersegei
Oroi deegyyr byrxeegdexel.
Duulanabdi, duulaxabdi . . .
Baran bide bajartaibdi,
Bajartaigaar duulanabdi!
Xongioo şanga xooloibdi,
Suuriaatatar duulaxabdi!
Duulanabdi, duulaxabdi . . .

S. D. BADIIN.

BADARAA!

Zabxalanta xyxiyy
Zargalta buriaadai
Zamii zaahan
Zakoon—Konstituuca!
Bajaraar ugtanab
Bata xuulijaa.
Sogtoi omog
Soveed buriaadai
Şimegte haixan
Şine Konstituuca
Xygƶeed badaraa
Xamag orondoo!

BURIAAD-MONGOLOI SOVEED LITERATUURA

XYGƵELTIIN ZAM DEERE

„Literatuuriin xereg bolbol niite-proletaariiin xereg myn" (LEENIN)

Өөrlin yndehenei uran zoxiool literatuurahaa baixa, nom bişegşgyi şaxuu xaranxii bulan toxoi baihan Buriaad-Mongol oron bolbol xorin zilei torşo soo aguu jixe amzaltanuudii tuilan dabaza, foгmooroo yndehenei, udxaaraa socialiizmiin sojol kylьtyyre ba uran zoxiool, literatuuratai bolbo. Tiin, yndehenei uran zoxioolşodoi zagsaal yder jirexe byri, şine şine nyxedөөr urgan xygƶeze baina. Goorod baxydөөgei hurguulinuudaar ba kolxooz, sovxoozuudaar urgaƶa jabaa zaluu uran zoxioolşod kryzoo-guud emxidxegdeze, tende şine şine xynyyd-edir zoxioolşod өөhediingөө şadabarili xaruulƶa baina. Myneөder manai ene xuudahanda tolilogdohon nyx. Sambuujevai zoxioohon „Staalin tuxai duu" unşaad yzegtii. Jyyn ajatai zoxid nairuulgatai gyn gynzegei udxatai zoxiool baina geeşeb. Ene gansa bişe,
baha tiime nyxed, naada zaxiinь abaad yzexede, nyx. Sodnom-Dorzo Badmiin zerge edir nyxed Jaruunadaş baina. Ene xadaa, manai Buriaad-Mongol arad zonoi ba literatuuriin ulamaar urgahanai bodoto gerşe myn. Eneenei xamta, manai Buriaad aradai dunda aguu bajalig aman ygiin uran zoxiol delgerehen ba tedeniii gaixamşag honioor duuladag ba xeledeg xynyyd olon bii. Yligerşe Toroojevii abaad yzegtii, teed ali tuxai bajalig zoxiool bii baihan aad, buzagai xara daisadai jabuulgaar xoişo tatagdan daragdaza, mynөө olon niitede eli bolzo şadaagyi baina.
Gexiin xamta, manai Soveed literatuuriin zagsaalda şurgan orohon aradai dalsad bolbol Buriaad-Mongoloi soveed uran zoxioloi xygƶexe jabadalda xemzeegyi jixe xoro xyrgehen baina. Gansal tedenei xoro tolo hyidxelei garaar manai uran literatuuriin froont buzagailuulagdaza, urgaza jabahan
zaluu nyxedei zoxioolnuud xajagdaƶa xabsagdaza baihan deerehee, mynөө aguu jixe oktiaabriiin socialiis revoliyyciin XX oido negeş uran zoxiool debter xeblegden garza şadaagyi baina. Ene xadaa, manai Buriaad-Mongoloi uran zoxioolşodoi xolboon bolool ede daisadai xorololgiin xoişolonguudii usadxaxa jabadalda erid uiarii xeze şadaagyi baihanai gem bolohsono geeşe.
Mynөө, manai Buriaad-Mongoloi uran zoxioolşod urda ton şuxala ba aguu jixe zoriigonuud zagsaan tabigdaad baina. Ene xadaa, manai Staalin epooxiin gaixamşagii, sengelig xyxiyy zabxalanta baidalii byrin xaruulhan şiledeg hain zoxioolnuudii baiguulxa xereg bolno.
Eneenei xamta, Soveed buriaad aradai dundahaa yder byri aman ygeer zoxioogdon delgereƶe baigaa duu, yliger, tyyxe bolbol, xygƶen urgaza baigaa soveed literatuuriin
xazuugaar, aguu sengelig baidalai haixaniii byri todoor xaruulna. Eneeniii sugluulxa ba zoloodoxo yyrge bidenei urda myn zagsaƶa baina.
Myn, Buriaad-Mongoloi uran zoxioolşod bolbol өөhediingөө zoxioolnuudii buriaad soveed socialiis zagsaalii ulam byri byxedxen bexiiyylze, Leenin—Staalinai paartida ynen şudarguu zaluu zoxioolşodoor nemeeze, xygƶen urgaza jabaa soveed literatuurii ulam byri xygƶeen delgeryylxiin zam deere baina.
Angiiin heremzii ulam byri deeşenь yrgeze, daisan etegee dei jamarş dyrseer xubilaad uran zoxioolşodoi zagsaalda şurgan oroxiin hedelge xeeлxenь, tedeniii tanin şadaxa ba ymedhen bagiinь xuu tataza eliryylen yi butь soxixo —zoxioolşo byxenei ba olon tymen unşagşadai şuxaliin ba ynen zoriigo myn.
Staalin konstituuciin epooxoor urdaa tabigdaad baihan zoriigonuudii manai buriaad uran zoxioolşod amzaltatai bejyylen gyisedxexe şadaxa geƶe naidamaar baina.

Ƶ. Baldanzabon.

SSR Xolboondo dobtoloxoo faşiistnuud beledxeze baina. Dain seregii yysxegşe faşiistnuudii usadxan ygei xeje! Byxii oronuudai azalşanai ba daralagdagşadai esege oroniii—SSSR-ii xamagaala a!

MANAIDA—SOCIALIIZMIIN ORONDO

„EKSPLOATAACII USADXALGA, AZALŞANAI SYLØØTE, ŞANGA ŞADALTA BAIDAL—ENE XADAA, MANAI OKTIAABRIIN REVOLIYYCIIN DYN MYN“ (BK(b) P-iin CK-ai loozungnuudhaa).

„Aradai azaxuin byxii halbarinuud deerexi xazailtagyi, gigaant jixe yselte; tyrbilgyi jixe barilga; xydelmerigyidelgii ba guiranşalalgii gyised ba xoişolongyigøør xododonь usadxalga; yrgen oloniitiin azamidaralai ba tedenei kylьtyyrtin yselte; optimiizm, eneergi, baatarlig ba syløøte bytøølgiin, staxaanov azal—ene xadaa, socialiizmiin orondoxi tyryyşiin xorinzilei yre, dyn geeşe“ („Praavda“).

□ □ □

ELEKTROFIKAACA

Soveedai elektrostaancanuudai xyse şadal 1936 ondo 7,5 milioon killovaatt xyrehen baina. Ene xadaa, 1913 onoixihoo 6, 8 daxin jixe baina. Elektro-eneergi gargaxa jabadal soveed zasagai togtohonhoo xoişo 17,3 daxin urgaa. Leenin ba Staalinai yysxeleer abtahan, Rosiiji elektrofikaacalaxa gyrenei tyseb 10-15 zilde dyyrgegdexeer xaraalagdahan aad, 15-daxi zileigee bolzorto 2,5 daxin şaxuu ylyybşelen dyyrgegdehen baina.

NEEFTI

1913 ondo 9.234 mingan toonno neefti gargagdahan haanь, 1936 ondo 14.400 mingan toonno bujuu, 3,4 daxin jixe neefti gargagdahan baina.

SSSR-ei benziin gargaxa jabadal 1913 onoixitoi zişeelebel, 1936 ondo 19,6 daxin, kerosiin 3,7 daxin jixe bolhon baina.

SALIN XYLEHEN

Azalai bytøøsiin tyrgen urgahanai yndehe huuri deere salin xylehen jixe urgaza baina. Byxii aradai azaxui deere xydelmerişen ba albaxaagşadai zilei salin xylehen dunda zişeegeer 1924-25 onuudta 450 tyxerig baihan aad, 1936 ondo 2.766 tyxerig bolhon baina. Xynde azyiledberiiin xydelmerişen ba albaxaagşadai salin dunda zişeegeer 1924-25 onuudta 566 tyxerig bainanaa, 2862 tyxerig xyrter urgaa.

STRAXOVAANI

Xydelmerişen ba albaxaagşadai materiaalьna ysloovijiin xelberiltegyi urgahanai nege yzyylemzenь xadaa, sociaalьna straxovaaniiin biydzeed bolno. Tyryyşiin tabanzilei dyrben zil soo (1929-32) sociaalьna straxovaaniiin zøøriiin gargaşa 10.083 milioon tyxerig baihan aad, xojordoxi tabanzilei dyrben zil soo (1933-36) 25.462.2 milioon tyxerig xyrter urgahan baina.

XYDØØ AZAXUI

Tarilgiin talamain 99,1 proc. xamtaruulagdaa. Koixoozoi pooli deere 356,8 mingan traaktornuud, 96,3 mingan kombaajnanuud, 56,0 mingan aşaanai maşiinanuud xydelmerilne. Tarilgiin talamai 1913 ondo 105,0 gektaar baihanaa, 1937 ondo 135,2 mingan gektaar boloo 1913 ondo xydøø azaxui 12,6 miliaard tyxerigei produukca gargahan baibal, 1937 ondo (urigşalalgiin medeegeer) 23,0 miliaard tyxerigei produukca ygexe baina.

KYLЬTYYRE

1913 ondo xaanta Rosiiin byxii hurguulinuudta 8.137 mingan huragşad huraza baigaa. 1936-37 ondo SSSR-te 38 335 mingan huragşad huralsana. 1914 ondo Rosiiido 222 klyybyyd, 12 600 bibliotee kanuud baihan haa, 1936 ondo SSSR-te 80.946 klyybyyd ba unşalgiin baişanguud, 55.901 biblioteekanuud baina 1936 ondo SSSR-te gargagdadag byxii gazeetanuudai tiraaza 37. 971 mingan ekzempliaar. kniiigenyydei tiraaz 571,1 milioon ekzempliaar bolno. Gegeerelei byxii gargaşanuud 19 5-26 onuudta 559 milioon tyxerig baihanaa, 1936 ondo 13 461 milioon tyxerigei bolhon baina.

TYMER ZAM

SSSR—aguu jixe tymer zamai derzaava myn.

1913 ondo tymer zamai urtanь 58. 549 kilomeetr baihan haa, mynøø 1936 ondo 85. 080 kilomeetr boloo

1913 ondo xaanta Rosiiin tymer zamaar 132, 4 milioon toonno aşaan şiregdehen bol, mynøø 1936 ondo SSSR-ei tymer zamaar 483,2 milioon toonno aşaan şiregdehen baina.

1913 ondo 184, 8 milioon pasaziirnuud zøøgdehen baigaa haa, 1936 ondo 931, 6 milioon pasaziirnuud zøøgdehen baina.

ŞULUU NYYRHEN

1913 ondo 29,1milioon toonno şuluu nyyrhe xaanta Rosiiin maltaza abhan baibal, 1936 ondo SSSR-te 126,4 milioon toonno şuluu nyyrhen maltagdahan baina.

EDIEE XOOLOI INDYYSTRI

Ediee xooloi xynde indyystri tyrbilgyi urgaa. Ediee xooloi gansaxan xynde azyiled beriiin produukca 1936 ondo 12.789 milioon tyxerigei boloo. Ene xadaa, 1913 ondo 2. 960 milioon tyxerigei bolhon baina.

Soveed zasagai togtohonhoo xoişo SSSR-te 286 talxanai zavooduud, 24 jixe mixanai kambinaaduud barigdaba.

MEXANIZAACA

Soveed zasagai badaraza baigaa ene xorin zil soo ba ilangajaa Staalin xojor tabanzilei torşo soo SSSR-ei xydelmerişen angi ton şine teexnikeer xujaglagdaa.

Azalii mexanizaruulhan jabadalii dooro zaagdahan too nuudhaa xaraza bolno: 1913 ondo şuluu nyyrhe maltaxa xydelmeriiin 1,7 proc. mexanizaruulagdahan baigaa haa, 1936 ondo 88 proc. mexanizaruulagdahan baina. 1913 ondo neefti gargaxa xydelmeriiin 5,9 proc. mexanizaruulagdahan baigaa haa, 1936 ondo 98 proc. mexanizaruulagdahan baina.

KAPITALIIZMIIN ORONUUDDAXI AZALŞANAI BAIDAL

Byxii kapitaliis oronuudai xydelmerişen angi, azalşa tariaaşan ba tyryy intelegeence bolbol kapitaliis oronuudai baidalii SSSR-dexi socialiizmiin aguu jixe ilaltanuudtai zişeelen xarana.

Proletaariiin diktatuuriin 20 zil manai oroniii eb nairamdalai ilagdaşagyi tyşeg bolgoo.

Kapitaliizmiin oronuudta bymberseg delxein byxe arad zonoi gurban xubinь dain seregei baidalda orood baina. 656 milioon xyn zontoi Xitad, Japoon, Germaani, Itaali ba Ispaani ulasuud bolbol imperialiis mixaşadaar şuhata dain seregte tatagdan orood baina. Germaaniiin faşiizm bolbol Aavstri ulasii bejedee tataxii ba Çexoslovaaxida seregeer dobtoloxii beledxeze baina.

Proletaariiin diktatuuriin 20 zil manai SSSR-ii Staalin Konstituuca dotor bexizvylegdehen, aguu jixe demokratiiin ba bodoto poliitikan syløønyydei oron bolgoo.

Faşiizmiin oronuudta arad zon bolbol yzegdøø duuldaagyi darlalta ba zobolondo tuliza baina.

Proletaariiin diktatuuriin 20 zil manai SSSR-ii kriizis ba xydelmerigyidelgii medexegyi oron, ton bogonixon xydelmeriiin ydertei oron bolgoo.

Ene yjede mixaşa kapitaliizm bolbol milioon tooto xyn zoniii ylesxelen, guiranşalalga ba xosoron yxelgede oruulza, arad oloniitiin baidalii byri muudxaza baina.

Kapitaliizmiin ymexirelge yrgelzelhøør baina.

Odoo yjede kapitaliis oronuudai byxii produukca bolbol 8 zilei saad teexinee baaxanş jixe bişe.

Kapitaliis oronuud, ilangajaa faşiis oronuud, buu zebseg jixeer tyxiøøreze baina. Aangli bolbol 1913 ondo zebseg tyxiøørelgede 77 milioon fyynt sterliiing gargaşalhan baibal, 1936 ondo 197 milioon fyynt sterliiing garganan baina. Myn ene mete, Germaani bolbol 1 miliaard 479 milioon maark gargahan aad, 1936 ondo 10 miliaard maark gargahen, Itaali—813 milioon liiir gargahan aad, 1936 ondo 5 miliaard 840 milioon liiir gargahan, Japoon—192 milioon iijen gargahan aad, 1936 ondo 1 miliaard 300 milioon iijen gargahan, Ameerikiin Xolbooto Ştaaduud—335 milioon doollar gargahan aad, 1936 ondo 1 miliaard 212 milioon doollar gargahan baina.

Negeş kapitaliis oron ekonomiis kriizisei polosaahaa yşøø garza şadaadyi. Xydelmerişen angiiin ba yrgen oloniite zizexen byrzyinerei baidal haizaraagyi baina. Kapitaliis oronuudta xeden olon milioon azal xydelmerigyişyyd baihaar zandaa.

Yiledberiiin oronuudta baigaa xydelmerişenei baidal ton xynde berxe. Ilangajaa Germaani, Itaali ba Japoon gexe metiin faşiis oronuudta xydelmerişenei baidal byri muudaza baina.

Socialiizmiin aguu jixe dabaltanuud bolbol SSSR-ei Staalin Konstituuca dotor bexizyylegdehen, galxamşagta erxenyyd manai oronoi byxii graazdanguudta xangagdan ygtøø. Soveed aradai erdem şadabari ba talaantnuudii badaruulxiin tulada xereglegdexe byxii ysloovinuud SSSR-te baiguulagdanxai.

Kapitaliis oronuudta erdem huralgada gansal bajaşuud byrin erxetei baidag baina. Germaaniiin byxii arad zonoi xaxad xubinь xydelmerişen bolxo baibaş, tende huralsadag zuun stydeentnyydei miil gurbaniinь xydelmerişenei xyyged baidag baina.

TEDENEIDE—KAPITALIIZMIIN ORONUUDTA

„FAŞIIS TERROOR, GUIRANŞALALGA, XYDELMERIGYIDELGE,—ENE XADAA, KAPITALIIZMIIN ORONUUDDAXI AZALŞANAI XYRTEHEN XUBINЬ MYN“. (BK(b) P-iin CK-ai loozungnuudhaa).

„Oloniitii xoosoruulan zoboolgo, xursa berxe xydelmerigyidelge, ymexirelge, dain seregei urda teexi xemzee şaltaan şuujan zogsolgo, byxii halbarinuud deere xozondon geegdelge, pessimiizm ba bylgemei byxii sloinuudai duuda duragyiteldexe jabadal—ene xadaa, kapitaliizmiin oronoi yre, dyn geeşe“ („Praavda“).

□ □ □

XYDELMERIGYIDEGŞIIN PAJOOK

„Aabsviida ediee xooloi produuktnuudii xereglexe jabadal 1930 onoixihoo 18 proc. xorogoon, mixa xereglexe jabadal 50 proc. xorohon baina. Xydelmerigyidegşedei bylener bolbol xyn zonoi bişe gryype nyydte oroxodoo, xojor daxin baga produukt xereglene. Toxio, saaxar ba busa produuktnuudii xereglexe jabadal byri jixe xoroo“.

(Abstriisk konjyktyyrno instityydei şinzelelhee, 1937 onoi ijyyl).

BATARAAGUUDAI ZOBOLON

Apyyliiin (Itaali) xydøø azalai xydelmerişedei jixenxinь zil soo 50 yderhøø olon bişe yder xydelmeri xene. Ede byxii oloniite xynyyd Apyyliin laçyyganuud ba xiziinenyydte jaaza amidaran huunab? Eregteişyyd, emegteişyyd ba xyyged zobolonto ylesxelen ba tereenei byxii xoişolonguudnaa jixedee jadarana. Hara soogoo miil xedexen ydertenь xaluun edee beledxedeg baina. Nege baaxan talxa olzorxihon xyn tyrbilgyi bajartai jabadag baina. Yngerxedøø, xyyged ba ybeşen xynyyd nynhøø xahagdanxai“.

(„Staato operaio“, 1936 onoi ijyynь)

XYDELMERIGYIŞEDEI BEJEE ALALGA

1936 onoi torşo soo Germaaniiin 57 tomo gooroduudta xydelmerigyi bolhon 6280 xyn bejee xorolon alaba geze dansalagdahan baina. Bejee xorolon alaxa jabadalda xyrgehen şaltagaanuudai jixenxinь,—xydelmerigyidelge, xogşol zøørigyidelge, ylesxelen bolno.

XYDELMERIGYIDELGE ŞANXAIDA

Hyylşiin medeegei johoor, Şanxai deere xydelmerigyi bolhon 300 mingan xyn toologdozo baina. Xitadai 5 mingan faabrikanuud ba zavooduudai miil arban proceentonь xydelmerilze baina Dainai bolzo baihan rajoonuudai jixenxi faabrikanuudanь butasoxiuulanxai.

ITAALIIIN DALAIN PROGRAAMA

Ene zilei torşo soo Itaali bolbol 20 şine podvoodno loodkonuudii bytøøze exilee. Edener xadaa, 1938 onoi exinde aşaglalgada oroxo baina.

Odoo yjede Itaali 88 podvoodno loodkotoi, tiixede Ameerikiin Xolboonoi ştaad 97, Fraanca—88, Aangli—72, Japoon—62 podvoodno loodkotoi baina. Itaaliiin uhan seregei programa bolbol motoorno torpeedno loodkonuudii bytøøxii xaraalhan baina.

TOOKIOODO XYNEI YXELGE JIXE BOLOO

Tokioogoi mynicipaalьna zasag bolbol niislelei xyn zonoi sostaav tuxai medeenyyiii tunxaglaa.

Domei Sycin aagenstviin zaahanai johoor, ede medeenyydei yndehøør xaraza yzexede, Tookioogoi doloon rajoonuudta xynei yxelge xadaa yrexe jabadalhaa ylyy bolhon baina. Tokiooji byxeli deerenь abaad yzebel, ende xyn zoninь too ysøøreze baina. 1936 onoi ijyynь soo Tokioodo 8200 xyn tyrehen aad, ene onoi ijyynide 7563 xyn tyrehen baina. Yngerhen zilde, myn ijyyni hara soo 6101 xyn yxehen baibal, ene zilei myn ene hara soo 6371 xyn yxehen baina.

GERMAANI ÇEKOSLOVAAKIDA DOBTOLOXOO BELEDXENE

Germaani bolbol Çexoslovaakida dobtoloxoo zebsegte çaastinuudii beledxeze baina. Gazeetanuudai medeeselei johoor, „sydeesko—nemeeck brigaada №1“ geze emxidxegdehen baina. Ene brigaadada 3600 xyn toologdono.

Çexoslovaakihaa terjeleze jirehen faşiistnuud ba Genleinei (Çexoslovaakidaxi Gitlerei agentuura) sydeeto-nemeeck paartiaar Germaani elьgeegdehen xynyyd ene brigaadada orono. Brigaadiin ştaab Dreezden deere, brigaadiin tahaguud—Beerliin, Leipsig, Gaambyrg ba Xeinnice deere baina.

„GURBADAXI IMPEERIDE“ BEJEE ALALGAN BOLNO

Bejee alahan jabadalai xroonikanuud byxeli byle ailnuudai gereeree yxehen jabadalnuudaar dyyrgenxei. Zişeelexede, Breslaavlь deere nege hamgan jaaşagyi berxe baidaltai bolhon deerehee untaza baihan 15-tai basaganaigaa hudaliinь taha otolozo alaad, øørøø 5 nahatai basagaa teberieed poojezd doro orozo yxehen baina.

Myn Senoove deere negen 35 nahatai xyn øøriingøø gurban nahatai basaga ba 28 nahatai hamga buudaza alaad, øørøø hyyldenь bejee alahan baina.

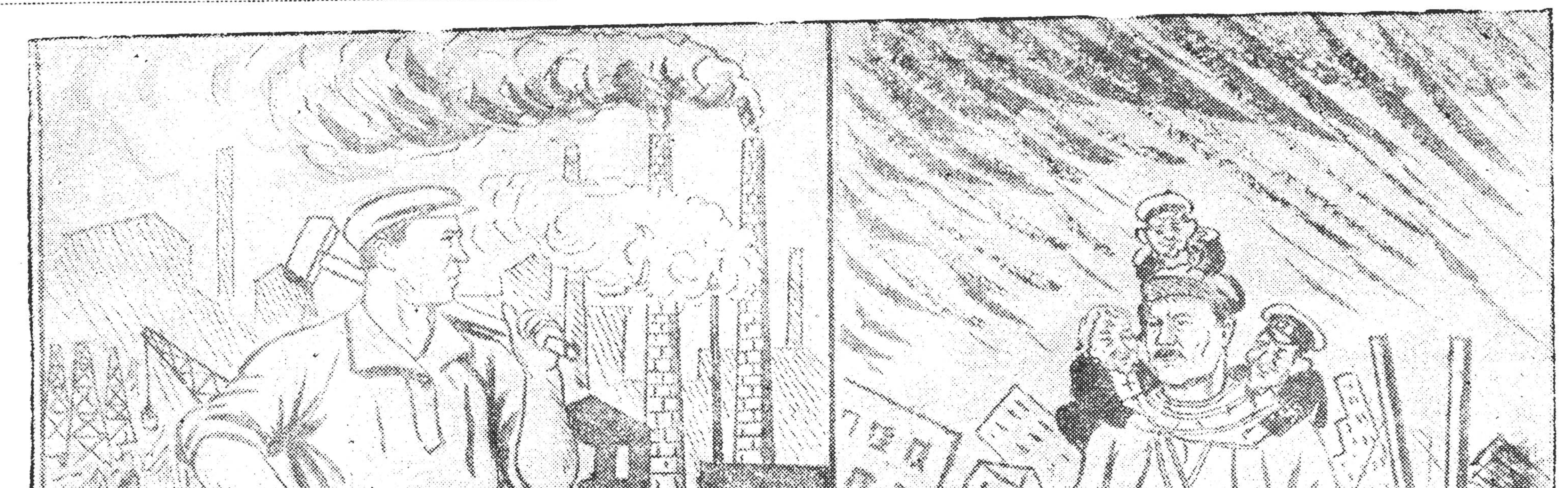

SSSR BA KAPITALIIZMIIN ORONUUD

SSSR bolbol delxein zurgaanai negen xubi deere pomeeşiguud ba kapitaliistnuudai zasagii usadxaza togtohon xydelmerişen ba tariaaşanai gyren—delxein proletariaadai ba kolooninuudai darlagdahan araduudai Exe oron myn. Ene orondo xynei xynøø mylzexe jabadal usadxagdanxai, antogoniis anginuud ygei bolgogdonxoi baina.

Manai exe oronoi bajalig mynøø byxii azalşa aradta xabaadana. Ene bajalig xadaa, tyrgen xygzen jixe bolgogdozo baidag ba Soveed Xolboonoi arad oloniitiin baidalii haizaruulxa xeregte xereglegdedeg baina. Manai azaxui bolbol gansa nege bajaşuud aşag olziin tyløø jabuulagdadag bişe. Tereenei zorilgonь xadaa,—niitiin bajaligii jixedxexe, azalşanai erilte ba xeregselii xangaxa jabadal bolno. Manai oronoi gooroduudta ba myn huurinuuddaxi yiledberiiin oronuud niitiin socialiis ymse bolno.

Manai Exe oron bolbol xysen tygelder indystriaalьna gyren, ton tyryy xydøø azaxuitai oron boloo. Xorin zilei saad tee xaanta Rosiii ton jaduuxan ba xysegyixen baigaa hen. Tariaaşan xadaa yleseze zobozo, xabar byri modon plyygee şireze baidag baigaa. Mynøø edeenei xyşer berxe azalii traaktarnuud ba kombainanuud dyyrgene. Xorin zilei saad tee xeden arbaad mingaad tariaaşai azal xydelmeri bedereze, teneze zaiza jabadag hen. Mynøø socailiizmiin orondo xydelmerigyişyyd negeş ygei.

Kylьtyyrne ba şanga şadaltai baidalai zam soveedai byxii azalşanda neegdenxei Nacionaalьna kylьtyyre xemzeeleşegyi xygzeze, şine inteligeentnyyd yzegdøøgyigøør yseze baina. Soveed oronoi byxii amzaltnuud bolbol xydelmerxexe erxii, amaraxa erxii, erdem hurxa erxii SSSR-ei araduudta xangahan, Staalin Konstituuca soo bişegdenxei baina

Mynøøder, socialiizmiin orondo egeel iime baina.

* * *

Azalşaniii gam xairagyi eksploataacalxa ba oloniitii guiranşaluulxa jabadal deere, buzagai xerzegei terroor, daralalta deere, şuha adxaralgiin hyidxelte dain sereg deere yndehelnee kapitaliizmiin şarai ton ondoo baina.

Kapitaliizmiin oronuuddaxi bajaliguud ton bajan xynyydei, tomo tomo bankiirnuudai, treestnyydii tolgoilogşodoi garta baidag. Zizexen byrzyine butaran handaraza baina. Tariaaşan zon gazar uhaa xahagdaza baina. Xydelmerişen angi byri guiranşalalgiin baidalda orozo baina Arad zon tovaar ba produuktnuudii abxa myng gyi. Tiinehee yiledberiiin oronuudai saaşadaa xygzexenь berxe baina. Yiledberiiin oronuudai xygzexe argagyi bolxodo, xydelmerişen azal xydelmerigyi yldeg ba ed tovaar xudaldaza abxa argagyi baidag baina.

32 kapitaliis oronuudta xorin taban milioon xydelmerigyişyyd bii, xeden zuugaad mingan ger bairagyi xynyyd xydelmeri ba edixe xool bedereze, zaiza jabana.

Portygaaliiin emegtei xydelmerişenei nege yderei salin xojor kiilo kykyryyziin talxantai adali baina. Germaanida faşiistnuud bolbol salin xylehe leeşelyylxii xorimzoloo. Japoonoi xydelmerişen xaxad raabai baidalda baina. Bombein (Iind, xydelmerişenei xyygedei dyrbeneinь nege xubi nege nahalangyi yxeze baina Aangliiin aradai xaxad xubinь edixe xooldoo xyrxe olzogyi. Ton bajalig kapitaliis oron bolxo Ameerikada ylesxelengei ybeşenøør ybeşelze, zil byri tyrben mingan xyn yxene. Faşiis Germaanida ylesxelen bolzo baina: tende tohonş, yndegenş, talxanş ygei.

Faşiis oronuudai xydelmerişen jamarş erxegyi. Profsojuuzuud taraagdanxai, kolektiivna doogovornuud halgagdanxai, zabastoovkanuud xoigdonxoi, xydelmerişenei suglaanuud xadaa, gyrenei urdaxi gemte jabadal geze xaragdadag baina. Komuniis paartinuud podpoolido namnagdahan, xydelmerişen angiiin erxim xybyyd koncentracioonno laagerьta elьgeegdehen, xydelmerişenei xebleluyyd xaagdahan baina.

Kapitaliis oronuuddaxi xyn zonoi olonxinь bolxo tariaaşanai baidal eneenhee deere bişe. Tariaaşan baga gazartaihaa jadarana. Xeden zuugaad milioon dunda ba jaduu zonoi yleseze baixada, jyymenei ynii deeşelyylxiin tulada, xeden milioon toonno ediee xool usadxagdan halgaagdaza baina.

Kapitaliis oronuudai azalşanai hain baidal olxo zamuulanь xaaltatai. Xydelmerişenei xyyged erdem huraxa erxegyi.

Faşiizm bolbol azalşan aradii daran, ylesxelen ba hyidxelii toxiolduulan, şine dainda beledxeze baina. Delxein bymbersegei gurban xubida—Aazida, Aafrikada ba Jevroopodo—dain sereg bolzo baina

Imperialiis gyrenyyd mynøøder egeel iime baina.

...ATAMAANUUDII BUTASOXIŽO VOJEVOODUUDII NAMNAABDI, NOMOXON DALAIN DEERXENE DAIN POXOODOO DYYRGEEBDI.

SYLØØLEGDEHEN DALAIŞADARAIXINDA BAJAR

Çite. Daalьna-Vostooçno respyyblikiin miniistrnyydei Soveedai tyryylegşede

Ilaltata Oktiaabriiin revoliyyciin taban žilde Ulaan Aarmi bolbol RSFSR-ei ba tereende xolbooto respyyblikenyydei territooriii xariiinxid—okkypaantnuudai seregyydhee byrimyhen seberlexe jabadalda yşøø nege şuud alxam xebe. Daalьna-Vostooçno respyyblikiin aradai revoliycioonno aarmiiin Vladivostoogii ezelhen jabadal xadaa japoonai imperialiizmiin xyşer xynde daralaltii yzehen oros graaždanuudii Rosiiin ažalşa oloniitetei negedxene. Rosiiin byxii ažalşaniii ba geroilig Ulaan Aarmiii ene şine ilaltaaranь daşaramduulan amarşalxa zuuraa, syløølegdehen možonuudai ba Vladivostoog goorodoi byxii xydelmerişed ba tariaaşadta RSFSR-ei Aradai Komisaarnarai Soveedhaa bajar xyrgexii Daalьna-Vostooçno respyyblikiin praviitelьstvii guinab.

RSFSR-ei Arkomsoveedai tyryylegşe Yльjaanov (Leenin).

1922 onoi oktiaabriiin 26.

Aldarta Ulaan Aarmiiin nege jixe ilaltanь belei

Aguu jixe Oktiaabriiin Socialiis revoliyyciin SSSR-te ilahanai xoino, taban žil bolood baixada gy, ali arban taban žilei saad tee manai oronoi byxii territoori deere iime nege bajasxalanta medeesel tarahan jym:

—„Aradai-revoliycioonno aarmiiin xeheg seregyyd Vladivostoog goorodii ezelen abba. Japoon interveentner soveedai gazarii orxižo toniloo".

Ene bolbol japoon interveentiin duuhadxanь baigaa hen. Revoliycioonno Rosiiin hyylşiin ugluuhaa sagaan baandiin jaligyi ylegdelnyyd xuu soxigdožo, şunaxai japoon interveentner namnagdahan baina. Edeenei tyseb hanal xadaa Daalьna-Vostooçno xizaarii Rosiiihoo tahalan abxa gehen baigaa. Eneenei tulada orosoi socialiistnar, orosoi byrziiner, generaalnuud, japoontonda bejee xudaldahan bişeş etegeedyyd bulta elsyylegdehen ba tedeeniii japoonai imperialiistnar gamgyi žebseglehen baigaa hen.

Xedii tiime bolboş, japoon interveentner bolbol aldar gabijaata aradai-revoliycioonno aarmiiin xesyy şanga temeselei urdahaa tulaža teseegyi, xarin yzegdøøgyi muuxai şiryyn aaşa, hyidxel gemtel ba predaatelьstvo xehen,—tereegeeree gutamşag muuxai nere zyygeed orogyi arilhan baina. Japoontn i xehen zerlig aaşa: ažana huuhan ažalşa zonoi ger bairanuudii, byxeli dereevnenyydii galdalga, manai erxim bolьşeviiguudii bariža poroxoozoi peeçen uruu xeze galdalga, alalga xiudalganь tedeende tuha boloogyi.

Ene bolbol arban taban žilei saad tee, 1922 onoi oktiaabriiin hyyl bagaar hen. Ene yjede manai aguu uužam oronoi ugluu toxoigoor, Nomoxon dalain erjeer yxer buugai abiaan yşøø zamxaadyi baigaaş haanь, jireedyi socialiizmiin aguu jixe baiguulalta exilen xyxineže baigaa belei. Geroilig xydelmerişed ba tariaaşad helme buugaa garhaa halgangyi balta plyvgyydii xam bariža orohon baina.

Gebeş, manai oron tere yjede jixexen berxeşeeltei baidaltai baigaa. Aradai ažaxui handarangi, faabrika zavooduudai utaa sorgiuulxaa bolişhon xooloinuudta şubuu şonxor uurxai zahaža şaralža yrmedehe urgaşhan pooli deegyyr halxin demii guliaaža jabahan baigaa.

Tiigebeş, bolьşeviig paartiaar xytelyylhen revoliycioonno aradai edebxi xeşeel, intyziaazm geeşe gaixaltai jixe baigaa hen.

Egeel iime yje sagta, Sibiirь ba Daalьna-Vostoogto aradai-revoliycioonno aarmiiin serigşed, komandiirnuud,—erxe syløøgeigøø tyløø bodohon xydelmerişed ba tariaaşad xooho noitoor, xyldeže daaraža jabaža, xariiin şunaxai interveentetei, xariiin imperialiistnarai xylehenşed—sagaan bandiiduudtai xesyy şanga temesel xeže jabahan ba esesei hyylde soveedai gazar deerehee tedeeniii arşaža xajahan jym.

Temesel geeşe nelleed xatuu baihan jyyme daa! Ali tuxai olon xyn ene xesyy temeseldeende ami bejee ygøø hen be! Ali tuxain geroilig, legendaarno Lazoo metiin, komandiirnuud tolgoigoo ygøø hen be! Aguu jixe Leenin—Staalinai partiin xeregte, aguu jixe revoliyyciin xeregte, ažalşanai erxe syløøgei tyløø, exe esegener, gerge bylener, yri xyyged, aşa guşanaraigaa amar žargalai tyløø şiryyn xatuu baildaanda ami bejee gamnangyi, tolgoigooroo oşohon, revoliyyciin tede geroinuudai olonxiiinь nere oboguud bidende medegdenegyi gebeş, aldarta temesel sooguur unahan tede minga tymeniii soveed araduud yje nahandaaş martaxagyi, teden tuxai durasxalii xezeede xyndelen baixa şuu.

Arban taban žilei saad tee, aldarta Ulaan Aarmiiin taharaşagyi xubinь bolxo aradai revoliycioonno aarmi bolbol soveed Rosiiin negen bajalig xizaar bolxo—Daalьna-Vostoogii xariiin interveentner, sagaan bandiiduudhaa seberlehen baina. Ene bolbol Oktiaabriiin revoliyyciin, zaluu Soveed zasagai, baatar Ulaan Aarmiiin negen jixe ilalta myn baigaa.

Tere geheer arban taban žil boloo. Ene xugasaa soo Daalьna-Vostoog tanigdaşagyi bolžo xubilaa. Aldar gabijaata Ulaan Aarmi, tereen soo manai buriaad mongoloi morito sereg bolbol, Soveed Daalьna-Vostoogoi ažalşa graazdanuudai ažal xydelmeri, amagalan toibon baidalii naidabaritai xamagaalan baina. Daalьna-Vostoogoi ažalşad byxii oron ulastajaa xamta aguu jixe ilaltataigaar Oktiaabriiin revoliyyciin XX žilei oiji ugtan jirebe, oronoigoo Verxoovno oorganoi hungaltada beledxeže baina.

Japoonai şunaxai imperialiistnar tere namnuulxadaa, dutuu edihen şonodol adali, şylehøø goozuulhaar, høørgøø xarhaar oşohon baigaa. Japoona samyrainuud manai Daalьna-Vostoogii dobtolon abxii xysedeg baina, eneende beledxene. Zygøør orood jiree geeşe haa tedener jaba øøhedtøø gomoduužan!

Gansal soveedai exenernyyd xysed dyyren erxetei

—Aguu jixe Socialiis revoliyyciin XX žilei oi bolbol olon milloon ažalşan araduudai oron gyreneigøø deede oorgan—Verxoovno Soveedii, xyn tyreltenei istoorido tyryyşiinxiee, egeel demokratiis johoor hungaxa yjetei toxiooldobo. Ene xadaa Leenin—Staalinai paartiaar xytelyylhen socialiizmiin xysed ilahanai gerşe myn bolno.

Bi 1917 ondo oktiaabrьtai xamta tyreže, xeden milloon ažalşadtai myr myrhøø barilsan, ereşyydtei ton adalixan erxeteigeer Verxoovno Soveedii hungalsaxa bolhondoo xeleşegyi jixe bajaraar miniii sedxil hanaan dyyrene.

Soveedai exenernyydte gansal halbaran sesegleže baigaa Soveed zasag xysed dyyren erxe olgoo. Eneeniii inag bagşa nyx. Staalin xytelene. Nyx. Staalinda bajarii xyrgenem.

Deefond.

Buriaadai kylьtyyriin xygžeite

Urdiin xaanta Rosiiin kolooni baihan Buriaad-Mongol ulas mynøø Aguu jixe Oktiaabriiin Socialiis revoliyyciin XX žilei oido azyiledberiiin, xydøø ažalai ba kylьtyyriinş talaar nelieed jixenyyd ilaltanuudii tuilaža, sengelig xyxiyy baidaltai bolžo jirebe.

***

□ Manai respyyblike dotor, xerbee 1924 ondo byxii hurguulinuudai too 512 baihan haa, 1937 ondo 681 bolhon baina.

□ Gansaxan gegeerelei Arkomaadai sisteemede huragşadai too 99600 bolno. Tiixedenь 1924 ondo miil 23872 xyn hurža baigaa.

□ Hurguuliin nahanai xyyged bygedeniitiin ujalgata exin huralgada baran xabaaduulagdahan ba 4 dexi klaas dyyrgegşedei 80% hoo ylyynь ujalgata doloon žilei huralgada xabaaduulagdaa.

□ Resbyyblike dotorxi xamta 681 hurguulinuudai 283-nь buriaad hurguulinuud bolno.

□ Bagşanarai kaadra 1924 onoixido oroxodoo 3 daxin nemee, tereenei 48%-nь buriaad bagşanar bolno.

□ Revoliyyciin urda tee byxii buriaad zonoi miil 8%-nь yseg bişeg medexe baihan haanь, mynøø 72%-nь yseg bişeg medexe boloo.

□ Klyyb, unşalgiin ger, biblioteeka, kinoo ba teaatr g. m. kylьtyyrne zurgaanuudai too 1924 ondo 223 baihan haa, mynøø 1258 boloo.

□ Xerbee aradai gegeerelde geže homolhon myngen zøøri 1923 ondo 774 mingan tyxerig baihan haa, 1937 ondo aaar 74 milloon 777 mingan tyxerig boltor urgahan baina.

YNDEHETENEI SOVEEDTA HUNGAXA ULAAN-YDIIN PVZ-ai OOKRUG

Nyxer STAALINDA

xyndete Iosif Vissarioonoviç!

Buriaad-Mongol ASSR-hee Yndehetenei Soveedta hungaxa, Ulaan-Ydiin parovoozo-baiguulgiin ookrugai azyiledberi ba selieeninyydei, niitiin organizaacanuud ba ažalşadai bylgemyydei tyløølegşed bidener, Yndehetenei Soveedai deputaadta kandidaaduudii zyblen olxii suglarhan bainabdi. Byxii ookrugai ažalşadai xysel ba hanalii elirxeelen, nyxer Staalin, Tanai kandidatuurii, Yndehetenei Soveedta debzyylnebdi.

Soveed zasag togtohoor 20 žil soo, tanai xytelberi doro, manai orondo, olon yndehetenei socialiis gyren bexižee. Daralagdahan, mylžegdehen yndehetenei, xuuşanai xesyy xynde bogool žarasiin aža baidal xolo xoino taharaža geegdee. Aguu jixe Soveed Xolboonoi yndeheten, ebtei žargaltai ba xyxiyygeer aža huuna. Xaanta Rosiiido urda sagta daralagdahan ba xaranxii baihan zaxa xizaar bolxo Buriaad-Mongol ulas mynøø, aguu jixe Soveed Xolboonoi seseglen halbaraža baigaa respyyblike boloo.

Nyxer Staalin, Taa bolbol, manai orondo togton bii bolhon araduudai aguu jixe eb nairamdalai iniciaator ba yydxegşenь myn bolnot. Tanai baiguulhan, olon yndehetenei socialiis derzaava, delxei deerexi Soveed socialiis respyyblikiin şinže şarainь myn bolxo—SSSR bolbol aguu jixe, xysetei ba ilagdaşagyi. Iimel xadanь, araduudai inag voozdь Taniii, Yndehetenei Soveedta tyryyşiin deputaad bolgon debzyylnebdi. Manai hunguuliiin ookrughoo Yndehetenei Soveedta hungaxa hungaltada balotiirovalxa zybşøøløø ygexiitnai erin xandanabdi.

Araduudai aguu jixe eb nairamdal—SSSR mandatugai!

Bolьşeviig paarti mandag!

Araduudai aguu jixe voozdь, manai tyrel Staalin mandag!

Ookrugai zybløønei daalgabariaar preziidiym: N. LYKJAANENKO, S. KALIININ, S. MARTEMЬJAANOV, A. KLIIMOV, G. VORONCOOV, P. KAŞÇEEJEV, D. SENIYYGIN.

MANAI KANDIDAAD—VASIILI KONSTANTIINOVIÇ BLIYYXER

(Biçyyrhee telefoonoor)

BIÇYYR. Aimagai komsomooloi organizaaciin xamtiin suglaan noajaabriiin 3-nai yder bolžo, tereen deere SSSR-ei Verxoovno Soveedai deputaadta kandidatuura oruuulxa tuxai xelsebe:

— Staalin Konstituuciin ba şine Hunguuliiin Xuuliin johoor soveed zaluuşuudta aguu jixe erxe olgogdohon baina. Komsomool bolbol øøhediingøø kandidatuura oruulxa erxetei. Iimede, Verxoovno Soveedai deputaadai kandidaadta, manai Daalьna-Vostooçno xiliin ynen çasovoi, Leenin-Staalinai paartida bejee ygehen, Soveed Xolboonoi maarşal nyxer V. K. BLIYYXERII oruulxii duradxanab—geže nyxer KOROLEENKIIN xelexede, suglaanda baigaaşad nerjeme aplodismeenteer haişaaba.

Ulaan-Ydiin xydøøgei hunguuliiin ookrughoo balokiirovalxii nyx. Bliyyxerhee zybşøørel asuuxa geže suglaan togtoobo.

JYMSYYNOV.

OKTIAABRIIIN SASUUTAN

Exe oronoo xamagaalalgada byxii xyse şadalaa ygexeb

Aguu jixe Oktiaabritai yyri bolon tyrehen miniii gaixamşag zol myn baina. Miniii byri bişiixan baixada zaluu Soveed zasag hajaxan bexižeže ba gazar oron deerehee, kapitaliis gyrenyydei tuxirdahan, xylehenşed—interveentnyydii yndehøørenь usadxaxiin jixexen temesel bolžo baihan yje baigaa hen. Eneeniii manai zaluuşuud bygede medexe baixa.

Miniii nahanda uşarhan egeel tyryyşiin bajartai yder—1932 ondo Leeninei komsomooloi geşyynde orohon yder bolno. Eneendee omogorxonob. Leenin—Staalinai paartiaar xymyyžyylegdeže, yderhøø yderte urgaža bainab.

1934 ondo xysed bişe dunda hurguuli dyyrgeže garaad xydelmeride orohon baigaab, tere zuuraa liiodçigoi hurguulida orohon bainab, ene hurguuliaa amžaltatai dyyrgeže xezeeşgyi liiodçig bolžo, Exe oronoo xamagaalaxa xeregte byxe xyse şadalaa ygexeb.

Staalin Konstituuca bide zaluuşuudta xaanaş jabaxa, hurxa erxe byrin olgoo. Bi mynøø komsomooloi dunda hurguulida hurža bainab.

Bide, Aguu jixe Oktiaabriiin sasuutan jirexe žil Ulaan Aarmiiin zagsaalda abtaxa baina bdi. Şine teenxikeer žebseglegdehen Ulaan Aarmida orood daisadai aaşada bolxo soxiilto ygexiin tulada erdemde hurxa şuxala baina. Iime deereheenь aarmida abtaxa xyrterøø dunda hurguuli dyyrgexe geže oroldožo bainab.

N. P. Torgaaşin.

150 minganai zergede oroxob

Aleksaandr Petrooviç egse 20 nahatai. Oktiaabriiin revoliyyciin XX žilei oitoi daşaramduulan 20 naha xysehenei oiji ugtaba.

Ene 20 žil Aleksaandr Petrooviçda medegdengyi yngerøø. Uşaranь xorin žilei turşo soo tuliuur jaduu baidal toxiooldoogyi. Soveed zasagai ažalşan aradai aža huudal yder, hara, žil byri haižaraa, eneentei xamta Aleksaandr Petrooviç urgaa.

1928 ondo Booxonoi aimagai Oros Jengyydei ŞKM dyyrgeže garaad, 1934 onhoo Xiaagta goorodoi kopeeratiivna teexnikymde huralsaža tereenee amžaltatai dyyrgeed dunda hurguulitai bolhon baina.

Liiodçig bolxo tuxai byri ynine bododog baigaa.

Tiin, 1937 onoi janvaarь negende Aleksaandr Petrooviçda gaixaltai yder bolhon jym. Ene yder komsomooloi komiteedai togtoolooor Aleksaandr Petrooviç xydelmerihøø taharalgyi liiodçigoi hurguulida oşoxo bolžo, byxe nahanainь egeel xyxiyyn yder bolhon baina.

—Gyrendee 150 mingan liiodçiguudii ygexe gehen Menžinceyydei uriaa, miniii hanaža jabahan hanal deerem yşøø nege hanal nemeže ygøø hen. Yni saghaa xoişo duralaža jabahan maşiinataigaa tanilsaža, jabuulža şadaxa boloob, ene hurguuliiimnai tabilga 1938 on boltor xoişoluulagdaa. Ene yje soonь teooritainь xysed hain tanilsaxa geže zorilgo tabiaad, syløøtei sagaa eneende ygeneb. Liiodçig nere olžo, oron ulasaa xamagaalaxa xeregte byxe xysøø ygexeb,—geže Aleksaandr Petrooviç jarina.

Aleksaandr Petrooviç Kozloov mixanai kombinaadta nidonon žil huragşaar orohon aad, mynøø montažiist bolood baina. Leeninei komsomooloor xymyyžyylegdehen Aleksaandr Petrooviç ulas oronoigoo poliitikan baidalii hain mededeg, eneende øørøø edebxitei xabaadalsadag baina.

C.

Soveedtai nege žil tyreže, Soveedaar xymyyžyylegdeeb

—Bi zaluu xyn geeşe aab zab, tiibeş xydelmerişen ba ygeitei tariaaşadii xaanta xarjas zasagai xeleşegyigøør darladag baihiinь soveedai zaluuşuud øøhedøø niydøørøø yzøøgyi haa hain medexe.

Soveed zasagtai nege žil tyrehen, tereegeer xymyyžyylegdehen zoldoo, 1936 ondo 6 klaas dyyrgeže garaad, PVZ-ai tergedexi FZY-de orožo, huralsalaa amžaltatai dyyrgeže gagnuurşiin kvalifikaacatai boloob.

Zavoodtoo xydelmerilže baiha zuuraa, xydelmerihøø taharalgyi komsomooloi dunda hurguuli dyyrgeže garbab. Hurguulida huralsaža ba xydelmerilže baixa yje soogoo xamta taba daxin şagnal abhan bainab.

Mynøø 6-daxi razriaadaar xydelmerilneb. Kvalifikaacaa deeşelyylže, deede kvalifikaacatai mexaanig bolxo xyselenteib.

Miniii yyri ba namai xymyyžyylhen Soveed zasag mandag!

A. G. Seliyynin

(Ulaan-Ydiin PVZ-ai vagoonoi kombinaadai koleesno ceexiin gagnuurşan).

Talxanai kombinaad žileigee tysebii dyyrgee

Ulaan-Ydiin paartiin organizaaciin xytelberi doro staxaanovtanai xydeløøniii yrgeløør delgeryylže, texniis noormii xysed bejelyylže, yiledberi deerexi gynzegii tahaldaliii byrin usadxaža, Ulaan-Ydiin talxanai kombinaadai staxaanovtan, udaarniguud, inženeer-teexnikiin xydelmerilegşed ba byxii kolektiiv bolbol talxanai kombinaadai bii bolžo togtohonhoo xoişo anxa tyryyşiinxiee bolžorhoo urid, oktiaabriiin 29-de žileigee programmii natuuraar 100,3 proc. gyisedxebe.

Gadana, ene onoi dekaabriiin 1 xyrter tysebhøø gaduur 3800,0 toonno produukca yxebdi geže ujalga abnabdi.

ULAAN-YDIIN TALXANAI KOMBINAADAI DIREEKTOR ROODMAN.

PARTOORG GROOSMAN.

TALXANAI AŽYILEDBERIIN SOJUUZAI MOŽIIN TYRYYLEGŞE ÇYYKOV.

Xariuusalgata redaaktorii tyr orologşo V. LODOOJEV.

„PROGREES" KINOODO	„ERDEM" KINOODO
„Kamçaatkiin basagan"	„Xoito poolius"

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, Центросоюзная, 19. Телефоны редакции: отв. редактор—3-44, отв. секретарь — 3-23, сельхозотдел — 7-55, промотдел — 5-07.

Noomer gargagşa N. CEBEENOV. Verestaalagşad D. BALDAANOV ba C. BATUUJEV BMASSR-ei Ažyiledberiin Arkomaadai tipograafi Ypolglavliit 1239